

هېوادپالنه

اتم ټولگي

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هېواد به تل ځلېږي
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مودی رهبر

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه یان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زره وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د پوهنې وزارت

هېوادپالنه

اتم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ.ش.

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: هېوادپالنه

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د ټولنیزو علومو د پیاوړتیا د درسي کتابونو مؤلفین

ادیت کونکي: د پښتو ژبې د ادیت د پیاوړتیا د غړي

ټولګی: اتم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکي: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکي: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپ خونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې

وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره

قانوني چلند کېږي.

د پوهنې د وزیر پیغام

اقراً باسم ربک

د لوی او ښوونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې مور ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنگه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدینو شوراگانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږگوني بنسټیز عناصر بلل کيږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنگه په ښوونځیو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونیزو تاسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. مور په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توگه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هیله کوم، چې د هېواد بچیانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېږدولو کې، هیڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د یوه فعال او په دیني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زیار او کوشښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤولیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې د نن ورځې گران زده کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولني متمدن او گټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانگه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه گټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د څیرکو او فعالو گډونوالو په توگه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه سترې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپیڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم.

د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وگړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

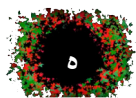

فهرست

مخونه	سرليکونه	د لوست شمېره
۱	د لوی الله ﷺ ستاينه	لومړی لوست
۳	د حضرت محمد ﷺ ستاينه	دویم لوست
۵	هېواد او هېوادپالنه	دریم لوست
۷	ملي يووالی	څلورم لوست
۱۰	آزادي څه ته وايي؟	پنځم لوست
۱۳	ملي هويت	شپږم لوست
۱۶	د اسلام له نظره هېوادپالنه	اووم لوست
۱۹	بيت المال او د هغه ساتنه	اتم لوست
۲۱	د ملتونو په پرمختگ کې د پوهنې ونډه	نهم لوست
۲۴	د کندهار امنيتي کمربند او د زرغونې انا دريځ	لسم لوست
۲۷	د شهيدانو ياد	يوولسم لوست
۳۱	وطن وايي	دولسم لوست

د لوست شمېره	سرليکونه	مخونه
ديارلسم لوست	د هېواد اتل غازي محمد جان خان وردگ	۳۳
خوارلسم لوست	د آزادۍ او خپلواکۍ اهميت	۳۵
پنځلسم لوست	د عينو کارېز	۳۷
شپاړسم لوست	فرهنگي ميراثونه	۳۹
اوولسم لوست	د هېواد نومورکي خدمتگاران	۴۳
اتلسم لوست	عبدالرحمن پژواک	۴۵
نولسم لوست	د هېواد پرمختگ د هر افغان هيله ده	۴۸
شلم لوست	غازي مير مسجدي خان	۵۰
يو ويشتم لوست	د هېواد ځينې پوهنپال واکمنان	۵۲
دوه ويشتم لوست	زغم او يو بل منل	۵۵
درويشتم لوست	د افغانستان جغرافيايي موقعيت او د هغه ارزښت	۵۷
څلورويشتم لوست	د شورا مقام او گټې يې	۵۹
پنځه ويشتم لوست	د گران هېواد د رښتينو خدمت کوونکو ياد	۶۱
شپږ ويشتم لوست	اسلامي ورورگلوې	۶۵
اووه ويشتم لوست	د چاپېريال ساتنه	۶۸
اته ويشتم لوست	د حکومت پر وړاندې د خلکو دندې	۷۱

د لوی الله ﷻ ستاینه

الله پاک ﷻ پر مور بې شمېره پېرزوينې کړي دي. له دغو پېرزوينو څخه يې لومړۍ پېرزوینه دا ده چې انسانان يې پيدا کړي يو. په انسانانو کې يې بيا مسلمان پيدا کړي يو. اسلام د ځمکې پر مخ د آسماني اديانو وروستی دين او قانون دی چې د نړۍ هېڅ قانون ورسره سيالي نشي کولای او نن سبا يې د ځمکې پر مخ شاوخوا (۱۷۰۰) ميليونو پورې خلک لارويان دي.

دا او دغو پېرزوينو ته ورته په زرگونو نورې پېرزوينې خدای پاک زموږ په برخه کړي دي. د دغو پېرزوينو په وړاندې بايد د هغه پيرزوکوونکي او مهربان خدای ستاینه وکړو؛ هر کار د هغه ذات ﷻ په نامه پيل کړو؛ د هغه د قانون (اسلام) له مخې يې تر پايه پر مخ بوځو او د دغه کار په ترسره کولو کې يې مرسته وغواړو. مور هم د هېواد پالنې د لوست کتاب د لوی خدای ﷻ په ستاینه پيلوو.

حمد

چې يې نوم گره گشای د شاه گدای دی
چې خالق په يوه کن د خلايق دی
چې يوازې بادشاهي د کاینات کا
نه يې څوک په کاروبار کې سم و سيال شته
چې دده په اراده کې نه وي نشي
نه يې سود په کار د چا شي نه يې زبان شي
شنه گياه خوري چينجي په سنگ لاخ کې
په رحم کې د نطفې قطره بشر کا
غږېدلې د غيرت په گذرگاه ده

دا اغاز مې په نامه د هغه خدای دی
د الله په نوم نو مړ هغه لایق دی
دلالت دغه نامه په هغه ذات کا
نه يې مثل په جهان کې نه مثال شته
که تمام جهان مانع د يوه کار شي
که جهان واره کافريا مسلمان شي
سره گلونه زرغونه وي په شنه بناخ کې
په صدف کې د اوبو شاخکی گوهر کا
که نغمه د لاله الا الله ده

خرگندوني

د حمد ويونکي د پښتو ژبې لوی او ځلېدونکي ستوري، د دولسمې هجري پېړۍ شاعر، عبدالحميد مومند دی. عبدالحميد مومند د خپلې نازکخيالي او شعري ظرافت له مخې (موشگاف) لقب ترلاسه کړی دی. همدا راز ځينې خلک ورته حميد مومند، حميد ماشوخېل، حميدخان او آن حميد بابا هم وايي. د هغه شعرونه به تل د ادب په آسمان کې ځلېږي. عبدالحميد مومند پورته حمد د الله ﷻ په سپېڅلي نامه پيل کړی دی. هغه يې د ټولو مخلوقاتو پيدا کوونکي او د ټولو ستاينو وړ او لايق بللی دی. حميد مومند ټول کارونه د الله ﷻ په ارادې پورې اړوند بولي او د ټولو موجوداتو روزي رسوونکي يې ياد کړي چې په ځمکې، آسمانونو، سمندرونو يا د ډبرو دننه او بهر اوسېږي. د نړۍ ټول کارونه د هغه ذات په امر رامنځته کېږي او له منځه ځي. له دې امله يوازې هغه سپېڅلی ذات د ټولو ستاينو او صفاتو لايق دی او بس.

زده کوونکي دې په دووډلو ووېشل شي. لومړۍ ډله دې د کار په پيل کې د خدای پاک د نامه د يادولو او ستاينې په اړتيا او دويمه ډله دې ((د الله تعالی د پيرزوينو)) يادونه وکړي او لنډيز دې يې د استازو په واسطه ټولگيوالو ته بيان کړي.

۱. حمد څه ته وايي او ولې بايد هر کار د الله تعالی په نامه پيل کړو؟
۲. د لاندې بيت معنا په ساده نثر بيان کړئ.
که جهان واره کافريا مسلمان شي   نه يې سودپه کار د چاشي نه يې زبان شي
۳. په کينانو کې د الله تعالی د قدرت يوه بېلگه ووايست.

زده کوونکي دې د لاندې شعر د مفهوم په پام کې نيولو سره يوه مقاله وليکي.
که نغمه د لاله الا الله ده
غږېدلې د غيرت په گذرگاه ده

د حضرت محمد ﷺ ستاینه

حضرت محمد ﷺ د الله ﷻ وروستی پیغمبر دی. هغه ﷺ بشپړ انسان او د حکمې پر مخ د ټولو انسانانو لارښود و. د بعثت په نـور یې د شرک، جهل او تورتم پردې له منځه یوړې.

له پیغمبر ﷺ سره مینه او په کړنو یې عمل کول د هر مسلمان له وجایو څخه گڼل کېږي. د لاندې شعر شاعر د نبی کریم ﷺ ځینې صفات په خپله شاعرانه ژبه بیانوي.

چې دوران د پاک نبی پر جهان راغی
وار له واره هسې شکل خزان راغی
عدن راغی یمن راغی کنعان راغی
چې بطي سره محبوب د سبحان راغی
چې نبی آخر زمان په ښه شان راغی
دا پر مور باندې له ربه احسان راغی
چې صاحب د مدینې ته قرآن راغی

بهايي جان رحمه الله

نوی لمر د نبوت پر اسمان راغی
لکه وغوړېږي گل پر گلستان کې
ستا د حسن تماشا ته محمده
خیر دې ولاړو سمرقند او بخارا ته
په عراق او په حجاز کې آواز پریوت
نیک او بد حق او باطل سره معلوم شو
د تورات، زبور، انجیل، خبرې پرېږده

لنډيز

د الله ﷻ له لوري د وروستي پيغمبر په توگه د حضرت محمد ﷺ بعثت يو ستر انقلاب او بنسټيز بدلون و چې انسانان يې د ژوند په ټولو برخو کې خير او نيکۍ ته راوبلل. پيغمبر ﷺ پر شرک او ناحقو معبودانو د بطلان کرښه را وکښله، د هغه پر ځای يې توحيد او د يوه الله ﷻ عبادت ته خلک راوبلل. حضرت محمد ﷺ د علم او عدالت پر نور د ناپوهۍ او ظلم پردې څيرې کړې او بشریت ته يې سوله او امنيت ډالۍ کړې.

د ژوند په ټولو کارونو کې د پيغمبر ﷺ لاروښوونې او د هغه په لارښوونو عمل کول د نېکمرغۍ او سعادت يوازینی لار ده.

مسلمانانو ته خپل پيغمبر ﷺ گران دی. د نړۍ او اخرت د خیر او ښېگڼې د ترلاسه کولو لپاره په ورورولۍ او يوه زړه هلې ځلې کوي.

– زده کوونکې دې د هغه ستر انقلاب او بدلون په اړه، چې د پيغمبر ﷺ له بعثت وروسته په نړۍ کې منځته راغی، په ډله ییزه توگه په خپل منځ کې بحث وکړي.

– زده کوونکې دې په پنځو ډلو وویشل شي. هره ډله دې د داسې لسو کارونو نومونه وليکي چې پکې د پيغمبر ﷺ لارښوونې شوې وي.

د لوست له متن څخه په گټې اخیستنې سره د هغه انقلاب او بدلون په اړه چې د پيغمبر ﷺ له بعثت څخه وروسته د بشریت په ژوند کې منځته راغی، يوه مقاله وليکۍ چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

هېواد او هېوادپالنه

– وطن یا هېواد څه ته وايي؟

– انسانان ولې له خپل هېواد سره مينه لري؟

– هېواد پالنه څه معنا او هېوادپال سپری کوم صفتونه لري؟

د دغه لوست په لوستلو به وکولای شو، پورتنیو پوښتنو ته سم ځواب ووايو.

هېواد د انسانانو د زوکړې او ژوند ټاټوبی دی، هلته خاپوړې کوي، لویېږي، له اوبو، هوا، خوړو او مېوو څخه یې د بدن غوښه، هاپوکي او وینه جوړېږي. له دې امله انسانان له خپل هېواد سره مينه لري او ساتي یې.

هېواد له مور سره پرتله کوي، ځکه انسان له مور څخه پیدا کېږي او د مور له وجود څخه نړۍ ته سترگې پرانیزي. مور په خپلو شپډو او د تن په غوښو د خپل اولاد پالنه کوي، خپله خوشحالي، هوسايي او راحت د هغه تر سر څاروي.

هېواد مور ده، ځکه د مور او اولاد اړیکې له ډېرو قوي اړیکو څخه گڼل کېږي. اولاد باید په هر حالت کې د مور حرمت وساتي او په ټول وس د هغې په چوپړ کې وي.

هېواد پالنه هغه عاطفه او احساس دی، چې انسان خپل هېواد او د زېږېدلو ځای ته راکاږي، له هغه ځای سره چې انسان پکې نړۍ ته سترگې غړولي او لوی شوی، مينه کوي.

د هېواد له هوا، اوبو، خوړو او مېوو او نورو نعمتونو څخه گټه اخیستل، گډ ژوند کول او نور د دې لامل کېږي، چې د انسان او هېواد تر منځ د زړه له کومې قوي اړیکه او عاطفه پیداشي چې هېواد پالنه ورته ويل کېږي.

عاطفه او هېواد پالنه انسان دې ته هڅوي چې د هېواد او خلکو پر وړاندې ځان مسؤول وگڼي او د وطن د مور د مادي او معنوي سوکالی او پرمختګ لپاره هڅه وکړي. د اسلام دین د یو بشپړ نظام په توګه خیر غوښتنې او ګټورو کارونو ته انسان رابولي او هڅوي. هېواد او هېوادوالو ته خیر رسول، چې انسان ورسره انساني، دیني او د ګاونډیتوب اړیکې لري، د دغه ګټورتوب او خیر رسولو مهم جز دی، چې یو مسلمان انسان باید پر هغو پابند وي.

لنډیز

هېواد پالنه یوازې وینا نه، بلکې عمل دی. رښتیني هېوادپالنه داده چې انسان باید د خپل هېواد د ودانولو لپاره هڅه وکړي او له هر ډول وړانې او زیان رسولو څخه یې مخنیوی وکړي. د خپلواکۍ، آزادۍ، ځمکنۍ بشپړتیا ساتنه د هېواد پالنې له مهمو نښو څخه ګڼل کېږي. رښتیني هېوادپال هغه څوک دی چې د هېواد له آزادۍ څخه د دفاع او ملاتړ په لاره کې هر ډول ځان تېرېدنې ته چمتو وي. مسلمان هېوادپال د خپل هېواد د مشروعو حقونو په لاره کې هڅه او هاند کوي.

زده کوونکي دې د هېواد په علمي او معنوي ودانولو کې د ښوونځي د زده کوونکو د ونډې په اړه خپل اندونه یو له بل سره شریک کړي.

- ۱- د هېواد پالنې مفهوم بیان کړئ.
- ۲- ولې هېواد له مور سره پرتله کېږي؟
- ۳- د لوست له متن څخه په ګټه اخیستلو د یوه انسان د هېوادپالنې درې صفتونه بیان کړئ.
- ۴- یو مسلمان انسان ولې باید له خپل هېواد سره مینه ولري؟

په خپله سیمه کې د هغو کسانو نومونه واخلي چې خپلې سیمې او هېواد ته یې د قدر وړ خدمتونه کړي وي.

ملي يووالي

ملي يووالی د ولسونو د پیاوړتیا نښه ده. هغه ملت چې غواړي قوي او سرلوری وي، له يووالي پرته بله لاره نه لري. په دغه لوست کې د ملي يووالي د مفهوم او ارزښت او بې شمېر وگټو په اړه مطلب لولو.

د ملي يووالي اصطلاح له دوو کلمو (ملي) او (يووالي) څخه جوړه شوې ده. يووالی د بېلابېلو شیانو د يو ځای کېدو په معنا او د ملي کلمه، د ملت له رېښې څخه اخیستل شوې ده او هغه له دولت او هېواد سره د انسان اړیکې او پيوستون ښيي چې اوسېري پکې او تابعیت يې لري. ملت د هغو خلکو ټولگه ده چې د يوه دولت په منل شوو جغرافيايي بریدونو کې يوځای ژوند کوي. د ديني، تاريخي، فرهنگي او ټولنيزو گډو منافعو ته د ژمنتيا پر بنسټ تر يوه بيرغ لاندې د يو هېواد د قومونو، نژادونو، ژبو او بېلابېلو سيمو د خلکو سوله ييز ژوند کولو ته ملي يووالی وايي. د ملي يووالي مهمې موخې د لاندې چارو پلي کېدل دي:

- د هېواد يووالي او د خلکو ديني سپېڅلو ارزښتونو ته درناوی.
- آزادي، عدالت او له توکم پالنې او امتياز پرته د قانون پر وړاندې د خلکو برابري.
- د فرد او ټولني د اقتصادي سوکالی او نېکمرغی لپاره د ملت او حکومت تر منځ په سياسي اقتصادي او ټولنيزو چارو کې همغږي.
- د داسې اردو، پوليسو او مؤسساتو لرل چې د ټول ملت استازيتوب وکړي او ځانگړي قوم، نژاد او ژبې ته منسوب نه وي.

لاندې لاملونه د ملي يووالي د رامنځته کېدلو او پلي کېدلو لپاره اړين دي:

- د گډه دين او عقيدې درلودل.
  - د ټولنيزې روحيې شتون، يعنې هغه څه چې يو څوك يا يو قوم يې خپل ځان ته خوښوي، د بل چا او بل قوم لپاره يې هم خوښ كړي.
  - د مشروعو او گټور موخو شتون، چې د يوه هېواد ټول استوگن هغو موخو ته د رسېدلو لپاره گټور هڅې وكړي.
  - د قانون پر وړاندې د هېواد د اتباعو ترمنځ عدالت او برابري او د هر ډول ظلم او ناروا له منځه وړل.
  - د قانون په چوكاټ كې د خلكو لپاره د لازمو آزاديو رامنځته كول.
  - د خلكو د اقتصادي سوکالي او پرمختگ لپاره كار او زيار.
- د اسلام دين د افغانستان د خلكو د وروړۍ يا ملي يووالي بنسټ جوړوي. د ايمان او عقيدې رېښو زموږ ملت داسې سره يو موټي كړي چې هېوادوال مو د هېواد د خپلواكۍ او پرمختگ لپاره په يوه غږ كار كوي. د هر هېوادپال افغان دنده ده چې د ملي يووالي د ټينگښت لپاره له ټولو قومي، نژادي، ژنيو او سيمه ييزو تعصبونو سره جهاد او مبارزه وكړي، ځكه قوت مو په ملي يووالي كې نغښتي دي.

لنډيز

قرآن مجيد او د حضرت محمد ﷺ ارزښتناك حديثونه مسلمانانو ته په ملي يووالي امر كوي، د بېلگې په توگه، خدای پاک په قرآن كريم كې فرمايي: ﴿وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا﴾ يعنې، ټول د خدای پاک پر قانون منگولې ولگوي او بې اتفاقي مه كوي.

د افغانستان د اسلامي جمهوري نظام د اساسي قانون په څلورمه ماده كې د افغانستان ملت داسې تعريفوي: "د افغانستان ملت له هغو ټولو افرادو څخه عبارت دی چې د افغانستان تابعيت ولري، د افغانستان ملت له پښتون، تاجك، هزاره، ازبک، تركمن، بلوچ، پشه يي، نورستاني، ايماق، عرب، قرغيز، قزلباش، گوجر، براهوي او نورو قومونو څخه جوړ دی. د افغان كلمه د افغانستان د ملت په هر غړي اطلاق كېږي."

زده کوونکي دې په پنځه کسيزو ډلو ووېشل شي. هره ډله دې د ملي يووالي د گټو او د بې اتفاقي او اختلاف د زيانونو په اړه يو لست جوړ کړي. په پای کې دې يو يو زده کوونکی د خپلې ډلې په استازيتوب خپل چمتو کړی لست په ټولگي کې ولولي.

- ۱- د ملي يووالي مفهوم بيان کړئ.
- ۲- د ملي يووالي مهمې موخې کومې دي؟
- ۳- کوم لاملونه د ملي يووالي د پياوړتيا سبب کېږي؟
- ۴- د افغانستان د اسلامي جمهوريت اساسي قانون، ملت څرنگه تعريف کړی دی؟

د لوست د موضوع په اړه د خپل گاونډي له روڼ اندو سره خبره وکړئ او په دې اړه د هغوی نظريات وليکئ.

آزادي څه ته وايي؟

د آزادي کلمه مو ډېره اورېدلې او د دغې کلمې په اړه مو ډېر څه لوستلي او اورېدلي دي. پوهانو، شاعرانو او ادبپوهانو په خپلو آثارو کې آزادي ستايي او د نړۍ ملتونو آزادي ته درسېدلو او له هغې څخه د دفاع او ساتلو لپاره هر ډول قرباني ورکړي دي.

په دغه لوست کې به ولولو چې:

- آزادي څه ته وايي او آزاد ژوند څه معنا لري؟

- آزادي څو ډوله ده؟

- د يو ملت ازادي څه معنا لري؟

- د آزادي گټې څه شی دي؟

د آزادي کلمه د يو کار د کولو او يا نه کولو د واک لرلو ته وايي. څرنگه چې خدای پاک، انسان ته عقل او اراده ورکړې، هغه کولای شي د يوه کار د کولو يا نه کولو لاره غوره کړي.

بايد پوه شو چې مطلقه آزادي د نړۍ په هېڅ ځای کې نشته. شريعت او قانون د آزادي بريدونه ټاکلي، ځکه د قانون ونډه د بشر د کړنو لپاره د بريدونو ټاکل دي.

بې قيد او شرطه آزادي او د قانون نشتوالی په ټولنه کې د اړو دور سبب کېږي او هېڅ عاقل انسان هغه منلای نشي.

د شريعت او قانون سم پلي کول او د هغو تر سيوري لاندې ژوند کول له آزادي څخه د گټې اخيستلو تر ټولو ښه لاره ده.

آزادي د انسان له عقل او ارادې سره تړاو لري او د انسان تر ټولو لويو انساني ارزښتونو څخه گڼل کېږي. له معنوي چارو څخه، چې د انسان او حيوان ترمنځ بريد ټاكي، يو هم آزادي ده. له همدې امله څوك چې د آزادي په ارزښت پوهېږي، په وړې گېډه، لوڅ بدن او سختو شرايطو كې ژوند كوي، خو د بل انسان تر لاس لاندې ژوند نه خوښوي.

آزادي د انسان د شخصيت د ودې او بشپړېدو لپاره ډېره اړينه ده، ځكه مرييتوب د انسان د استعدادونو د ودې او د هغه د شخصيت د بشپړېدو پر وړاندې خنډ گرځي. همدغه مفهوم د ملتونو پر وړاندې هم رښتيني دى.

لكه څرنگه چې آزادي د فرد لپاره مهمه ده، د ټولني او ملت لپاره هم مهمه ده. هغه ملتونه چې استقلال او آزادي نه لري، خپل برخليک يې په خپل لاس كې نه دى، په دې معنا چې خپله د هېواد د چارو په اړه پرېكړه نشي كولاى.

له همدې امله د نړۍ ملتونه د آزادي او استقلال لپاره هر ډول قرباني وركوي. د استقلال په نشتوالي كې ظلم او ښكېلاك د هغو ځاى نيسي.

د افغانستان مسلمان ملت د نړۍ له آزادو او آزادي غوښتونكو ملتونو څخه دى چې د خپل ژوند په پرتمين تاريخ كې تل د پرديو د واكمنۍ پر وړاندې په مېړانه جنگېدلي او كله يې هم غلامي نه ده زغملې.

د آزادي او استقلال په نشتوالي كې د محكوم ملت ټولې مادې او معنوي پانگې د پرديو په اختيار كې لوېږي او پردي د محكوم ملت پر برخليک واكمن وي.

د پښتو ستر شاعر او وياړلى ليكوال، خوشحال خان خټک څه ښه ويلي دي:

ازادي تر پاجهيه لا تېرى كا

چې د بل تر حكم لاندې شي زندان شي

زده كوونكي دې په خو ډلو كې د آزادي دگټو په اړه خبرې وكړي او هره ډله دې د آزادي دگټو او مرييتوب د زيانونو په اړه لست جوړ كړي.

- ۱- د لوست د متن په رڼاکې د آزادۍ مفهوم بیان کړئ.
- ۲- ولې آزادي له مهمو انساني ارزښتونو څخه گڼل کېږي؟
- ۳- د یو آزاد او تر استعمار لاندې ملت ترمنځ توپیر څه دی؟
- ۴- ولې ملتونه د آزادۍ او استقلال د لاسته راوړلو لپاره قرباني ورکوي؟

زده کوونکي دې د لوست د متن له مخې د آزادۍ او استقلال په اړه یوه مقاله ولیکي چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

ملي هويت

ملي هويت څه ته وايي؟

د ملي هويت په جوړښت كې كوم عناصر او لاملونه ونډه لري؟

د ملي هويت ساتل ولې د يوه ملت لپاره اړين گڼل كېږي؟

په دغه لوست كې به هڅه وكړو چې پورتنيو پوښتنو ته ځوابونه پيدا كړو.

د يوه ملت هويت د هغه ملت ځان پېژندنه او په شعوري توگه د هر غړي له خوا دغو پوښتنو ته ځواب

وييل دي چې پخوا څوك و او نن څوك دی. په بل عبارت د يوه ملت ملي هويت د هغه ملت

پروني او ننني، ديني، فرهنگي، تاريخي، ټولنيز، جغرافيايي او سياسي دريځ روښانوي.

د يوه ملت د پېژندلو بنسټيز عناصر او ملي هويت د هغه ملت دين، فرهنگ، تمدن، تاريخ،

جغرافيه، ټولني او سياست ته ويل كېږي. په دې معنا چې يادشوي عناصر د ملتونو د هويت په

جوړښت كې اړينه ونډه لري، د ملتونو په رښتيني پېژندلو كې مرسته كوي او د نړۍ د نورو ملتونو

په منځ كې د هغه ملت ځای په گوته كوي.

که وغواړو د افغانستان ملي هويت وپېژنو او د يوه ملت په توگه د نړۍ د نورو ملتونو په منځ كې

خپل ځای پيدا كړو، اړينه ده چې تر هر څه مخكې دخپل ملت له دين، فرهنگ، تاريخ، تمدن،

جغرافيايي موقعيت، له پخواني او اوسني ټولنيز او سياسي موقعيت څخه معلومات ولرو يا په بله

وينا له خپل پرون او نن څخه سم معلومات ولرو.

د يادو شويو مطالبو په پام كې نيولو سره ويلاى شو چې د اسلام مابين دين په خپلو لورو عقايدو،

لارښوونو او انسان جوړوونكو ارزښتونو د افغانستان د ولس د ملي هويت لومړني او تر ټولو مهم

عنصر جوړوي، ځکه زموږ خلک د اسلام له پیل راهیسې پر دغه دین مشرف شوي دي. او اسلامي زده کړې او ارزښتونه د خلکو په عقایدو، اخلاقو، فرهنگ، تاریخ او ټولنیزه سیاسي اوضاع کې داسې سره ګډ شوي چې له اسلام او مسلماني پرته د افغانستان د ولس لپاره بل هويت نشو پیداکولای.

د افغانستان د خلکو د ملي هويت د اسلامي عنصر سیوری داسې پراخ دی چې زموږ د ملت ټولې پرګنې تر هغه لاندې راټولې شوي. د یوې بشري کتلې په توګه ګډه تاریخي، فرهنگي، ټولنیز او جغرافیایي مخینه لري او د یو واحد او یوه موټي ولس په توګه څرګندېږي.

دا هم باید په پام کې ولرو چې اسلام زموږ ولس ته له زمان او مکان پرته د تلپاتې ځانګړتیاوو پربنسټ، ژور تاریخي هويت ورکړی او د هغه پیاوړتیا، تداوم او تسلسل په راتلونکې زمانه او نسلونو کې ساتي، په دې معنا چې د ژبې، سیمې، قوم او... اختلاف نشي کولای د دغه ملت د خلکو ننني او سباني ورورګلوي ټکنی کړي.

له اسلام وروسته تاریخي، فرهنگي، ټولنیز، جغرافیایي موقعیت او ټولنیز حالت هم زموږ د خلکو د ملي هويت په جوړښت کې ونډه لري؛ په دې معنا چې پورتنی ګډ او یو خپل توکي د نړۍ د ملتونو په منځ کې د افغانستان د ملت ځای په ګوته کوي.

د افغانستان ټول پخواني اساسي قوانین او د افغانستان د اسلامي جمهوریت اوسنی اساسي قانون زموږ د هېواد پر اسلامي هويت ټینګار کوي. زموږ د اساسي قانون په دویمه ماده کې راغلي: "د افغانستان د اسلامي جمهوري دولت دین د اسلام سپېڅلی دین دی"

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د اساسي قانون درېمه ماده زموږ د هېواد پر اسلامي هويت پرټینګار په صراحت حکم کوي چې په افغانستان کې هېڅ قانون د اسلام له احکامو او ارزښتونو سره مخالفت نشي کولای. په افغانستان کې هېڅ قانون نشي کولای د اسلام د سپېڅلي دین د عقایدو او احکامو مخالف وي. له اسلام وروسته افغانیت د افغانستان د ملي هويت دویم عنصر دی.

د اساسي قانون څلورمه ماده زموږ د هېواد د قومونو له یادولو وروسته د افغانستان د ملت افغاني هويت داسې بیانوي: "د افغانستان د ملت پر هر غړي د افغان کلمه اطلاق کېږي." ملي هويت د یو ولس د بیدارۍ نښه او د قوت او یووالي راز دی. موږ د یو خپلواک ملت په توګه په خپل اسلامي او ملي هويت ویاړو او د خپل ځان په شان د خپل ملي هويت ساتنه کوو.

زده کوونکي دې په پنځه کسيزو ډلو وويشل شي او د افغانستان د خلکو د ملي هويت په اړه دې په خپلو کې خبرې وکړي.

- ۱- د ملي هويت مفهوم بيان کړئ.
- ۲- ملي هويت له کومو عناصرو جوړېږي؟
- ۳- د افغانستان د ملت ملي هويت څه شی دی؟
- ۴- د افغانستان د اسلامي جمهوريت اساسي قانون زموږ د هېواد او خلکو د ملي هويت په اړه څه وايي؟

زده کوونکي دې د اساسي قانون دويمه، دريمه او څلورمه ماده په ياد کړي او د افغانستان د ملي هويت د عناصرو او ارزښت په اړه دې يوه مقاله وليکي چې ترلسو کړبنو لږه نه وي.

اسلام او هېوادپالنه

انسان په فطري توگه له خپل هېواد سره مينه لري. اسلام د فطري دين په توگه د انسان ټولو طبيعي غوښتنو ته پاملرنه کړې او د هغو د مثبتې ودې لپاره يې نظام او چوکاټ جوړ کړی دی. په دغه لوست کې د هېواد پالنې د فطري احساس په اړه د اسلام دريځ مطالعه کوو. د هېواد په اړه د اسلام نظر تر هغه څه په وار وار پراخ دی چې د انسان په فکر کې دی. اسلام په دغه مهم حقيقت ټينگار کوي چې ټول انسانان د يوه پلار او مور اولادونه دي. الله تعالی ځمکه د انسانانو د ژوند لپاره پيدا کړې او دنده يې ورته سپارلې، چې د ځمکې د ودانولو لپاره هڅې وکړي. له دې امله له څو لوريو بايد دغې موضوع ته وگورو. له يوه نظره، ټوله ځمکه انسان ته د هېواد حيثيت لري. مسلمان انسان له خپلې ځمکې او چاپېريال سره د الله ﷻ د لويو نعمتونو په توگه اړيکې ټينگوي او د ځمکې د ودانولو او د خلکو د خيږ غوښتنې او برياليتوب لپاره هڅه کوي. دويم نظر دا دی چې د مسلمانانو هېواد له هغه خاورې څخه عبارت دی چې ډېر اوسيدونکي يې مسلمانان وي. مسلمان انسان د ايمان د غوښتنې له مخې له نورو اسلامي هېوادونو سره د زړه له کومې مينه لري. د هغه هېوادونو د اوسيدونکو د سو کالی او پرمختگ او د کورنيو او بهرنيو د دفاع په موخه مرسته خپله شرعي دنده وبولي.

دريم نظر دا دی چې هېواد د اسلام له مخې هغه ټاکلې سيمه ده، چې د انسان د زوکړې او دايمي استوگنې ځای وي. مسلمان د نړۍ ټولو وگړو ته د خيږ غوښتنې او له اسلامي امت سره د مينې ترڅنگ د خپلې سيمې د ودانې او پرمختگ ته د لومړيتوبونو په سر کې ځای ورکوي او د زړه له

کومي ورته کار او خدمت کوي.

د هېواد پالنې رېښتینې معنا د هېواد د خیر او سلامتی او پرمختګ لپاره هڅه کول دي. رسول الله ﷺ د خپلې استوګنې د ځای، یعنې له مکې معظمې سره ډېره مینه لرله او د هېواد پالنې مینه یې په احساساتو کې لیدلای شو. کله چې حضرت محمد ﷺ د قریشو د مشرکینو د تېرې او ناروا له امله هجرت او د خپل وطن او د زېږېدلو د ټاټوبي پرېښودلو ته اړ شو، په هغو شپبو کې چې مکه معظمه یې پرېښودله، سترګې یې له اوبسکو ډکې وې، وېې فرمایل: ((ای مکې، ته ماته د الله ﷻ ډېره بڼه او گرانه ځمکه یې، که ستا اوسېدونکو زه نه وای بهر کړی، نو هېڅکله به هم له دغه ځایه نه وای تللی.))

د رسول الله ﷺ په دغه وینا کې د هېوادپالنې تر ټولو پاک او نازک احساس ځلېږي. همدا راز کله چې حضرت محمد ﷺ مدینې منورې ته هجرت وکړ او هغه ځای یې د دایمي استوګنځي په توګه وټاکه، دعا به یې کوله چې الله ﷻ دې مدینه هم د مکې په شان مور ته گرانه کړي. د بخاري شریف په یو حدیث کې رسول الله ﷺ فرمایي: ((اللهم حبب الينا المدينة کحبنا مكة او اشد...)) یعنې ای خدایه، مدینه راته لکه مکه او تر مکې هم ډېره گرانه کړي. همدا راز حضرت محمد ﷺ دعا کوله، چې الله تعالی په مدینه منوره کې برکت واچوي.

په بل حدیث کې راغلي چې حضرت محمد ﷺ د مدینې د خرما د پخېدلو په پیل کې داسې دعا کوله: ((اللهم بارک لنا فی مدینتنا و فی ثمارنا...)) یعنې، ای الله، زموږ په مدینه او د مدینې په مېوو کې برکت واچوه.

د حضرت محمد ﷺ په دغو ویناوو کې د هېواد او د زېږېدلو له ځای سره پاکه مینه او گرانیت نغښتی دی. که د رسول الله ﷺ دغه احساسات او ویناوې له یوې خوا د یوې پاکې انساني عاطفې ښکارندوی دي، له بلې خوا د هر مسلمان لپاره یو پیغام دی، چې باید له خپل هېواد او استوګنځي سره مینه ولري او خیر غوښتونکی یې وي.

هېوادپالنه یوازې احساس او شعار نه دی، بلکې باید دغه احساس او شعار د هېواد د استقلال او مادي او معنوي پرمختګ لپاره په کار او عمل بدل شي. رېښتینی مسلمان، زموږ د گران پیغمبر حضرت محمد ﷺ په څېر له خپل هېواد سره مینه لري او د هغه د خیر او سلامتی لپاره د یو دیني رسالت او مسؤلیت په توګه هڅه او هاند کوي.

افغانستان زموږ هېواد دی او د هغه د لوړتیا او پرمختګ لپاره کار او جهاد او له هغه څخه ملاتړ د هر مسلمان افغان شرعي دنده ده.

زده کوونکي دې په دې اړه چې (ښه مسلمان باید هېوادپال واوسي) پخپلو کې خبرې وکړي.

- ۱- ولې ټوله ځمکه انسان ته د هېواد په شان وي؟
- ۲- ولې مسلمان له اسلامي هېوادونو سره مينه لري؟
- ۳- د لوست حدیثونه د مسلمان لپاره څه پیغام لري؟
- ۴- د هېواد پالنې رښتیني معنا څه ده؟

زده کوونکي دې د لوست احادیث په یاد کړي، د یوه هېوادپال مسلمان د خویونو په اړه دې یوه مقاله ولیکي چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

بيت المال او د هغه ساتنه

پانگه او شتمني د الله جل جلاله له نعمتونو څخه يو نعمت دی او د انسان په فردي او ټولنيز ژوند کې مهمه ونډه لري. يو ډول مال او پانگه په يو شمېر افرادو پورې اړه لري او د هغوی شخصي ملکیت بلل کېږي. بل ډول شتمني او پانگه په ټول ملت پورې اړه لري او د يو ټاکلي شخص ملکیت نه وي، خوگټه يې د ټولني ټولو غړو ته رسېږي.

دغه لوست د عامه گټو او د هغو د ساتلو د ارزښت بيانولو ته ځانگړی شوی دی.

بيت المال يوه اسلامي اصطلاح ده چې د عمومي اموالو او پانگو د ساتلو ځای ته وايي. د اسلام په لومړيو او د راشدو خليفه گانو په پېر کې د عمومي مالونو او پانگو يا دولتي اموالو د ساتلو ځای ته (بيت المال المسلمین) ويل کېدل. وروسته دې اصطلاح په لنډ ډول د بيت المال په نامه شهرت وموند.

عمومي ملکیتونه يا بيت المال د ټولو خلکو مال دی او د فرد يا ټاکلو افرادو شخصي ملکیت نه گڼل کېږي. په بل عبارت په بيت المال کې د هېواد ټول غړي حق او ونډه لري. بودجه او د دولت د پيسو خزانه، مالونه او دولتي ځمکې، غرونه، ځنگلونه، پارکونه او د تفریح او لوبو ځايونه، معدنونه او طبيعي پانگې، لارې او سړکونه، دولتي ودانۍ، دولتي ترانسپورتي وسايل، لکه موټر، الوتکې او... ټول د بيت المال مالونه دي.

د اسلام د مبین دين له نظره بيت المال د امانت حيثيت لري او لازم دی چې چارواکي بيت المال په بشپړ امانت وساتي او پرې نږدې له هغو څخه ناوړه گټه واخيستل شي. د بيت المال له مالونو څخه گټه اخيستل بايد د هغو اصولو او ضوابطو په چوکاټ کې ترسره شي چې د اسلامي شريعت او د هېواد د نافذو قوانينو له خوا ټاکل شوي دي.

اسلام پر ټولگټو پانگو او مالونو (بیت المال) باندې تېری کول حرام گڼلی او له هغو څخه ناروا گټه اخیستل یې په هره بڼه چې وي، منع کړي دي. د بېلگې په توگه څوک حق نه لري له دولتي امکاناتو او موټرو شخصي گټه واخلي او دولتي ونې او ځنگلونه چې د ټول ملت مال دی، پرې کړي او یا یې ویلوري او یا کانونه او طبیعي زېرمې په خپل سر راوباسي او مصرف یې کړي. همدا راز خزانه او دولتي بودجه باید په داسې ځایونو کې مصرف شي چې گټه یې ټولو خلکو ته ورسېږي. له عمومي پیسو او بودجې څخه غیر شرعي گټه اخیستل یو ډول خیانت او اختلاس دی چې حرام او ناروا گڼل کېږي.

باید پوه شو چې د هېواد اقتصادي قوت تر ډېره له عمومي پانگو او بیت المال څخه په سمو گټو اخیستلو پورې تړاو لري.

د ښوونځیو، دولتي دفترانو، روغتونونو، لویو لارو، د اوبو او برېښنا بندونو جوړول، د معارف د کتابونو چاپول، د دولتي مامورینو او اجیرانو معاشونه، له اړو کسانو سره مرسته او... د هېواد له بیت المال څخه پوره کېږي.

موږ دنده لرو د بیت المال شتمني د شخصي مالونو په څېر وساتو او پرې نږدو چې ملي پانگې او شتمني یې ځایه لاړې شي او یا په ناروا توگه ترې گټه واخیستل شي.

زده کوونکي دې د ټولگټو شتمنیو یو لست جوړ کړي.

- ۱- بیت المال څه ته وایي؟
- ۲- د بیت المال مالونه د چا ملکیت دی؟
- ۳- آیا له بیت المال څخه شخصي گټه اخیستل روا دي؟
- ۴- اختلاس ولې ناوړه عمل گڼل کېږي؟

زده کوونکي دې د بیت المال د ساتنې په اړه مقاله ولیکي چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

د ملتونو په پرمختگ کې د پوهنې ونډه

پوهنه له ايمان وروسته د ولسونو د پرمختگ بنسټ جوړوي. هېڅ ولس د علم له څېړنې او نوښت پرته د پوهنې په مختلفو ډگرونو کې پرمختگ نشي کولای. ددغه لوست متن د شعر په فصیحه ژبه د ولسونو د پرمختگ علت او سبب بيانوي.

علم او پوهه

که عاقل وي که هوشيار وي که دانا څوک
 سود به وکا که کوي دغه سودا څوک
 دغه وایم که مې وپوښتي رښتیا څوک
 درواى شي يوه بڼه په هوا څوک؟
 که دعلم له مضمونه شي جویا څوک
 که د علم پر بنا کېږدي بنا څوک
 چې د علم پر قرار يې کړي بریا څوک
 له مرض د جهل نه مومي شفا څوک
 که د علم توره وتړي تر ملا څوک
 خدای دې نه کا مبتلا په دا بلا څوک

بې له علمه به څه غواړي په دنیا څوک
 تر دې بڼه متاع په دې دکان کې نشته
 درست جهان قربان د علم تر گوهر شه
 علم سل خرواره ثقل په هوا کا
 مجهولات به د عالم ورته معلوم شي
 تر قیامته خرابي پرې اثر نه کا
 په دنیا دی هغه قصر بې قصوره
 چې د علم د طبیب دارو ونه خوري
 په جهان کې به غالب پر هر دښمن شي
 که بلا ده په جهان کې بې علمي ده

په حکمت سره د خپل ملت غمخور شه
چې د فکر باریکي نه لري وروره
هرگز نه لري زوال دولت د علم
که د خپل ملت پخپله غمخور نشي

بارې نه لري د بل ملت پروا خوځ
څه په کار ده که لري باریکه ملا خوځ
دا دولت له چانه، نشي وړای په غلا خوځ
هرگز نه کا په پردي مړي ژړا خوځ

هر ملت چې وي بي علمه نابينا وي
باري مه شه په جهان کې نابينا خوځ ...

(عبدالعلي مستغني)

لنډيز

عبدالعلي مستغني زموږ د هېواد مشهور شاعر دی. مستغني په ۱۲۹۳ هـ ق کال د کابل په بالاحصار کې زېږېدلی دی. د هغه مهال دوديز علوم يې لوستي او په نجوم او هندسه کې يې زياته مطالعه لرله. مستغني د سراج الاخبار د ادبي برخې ليکوال او د حبيبي دلېسې ښوونکی و. مستغني په ۱۳۵۲ هـ ق کال [۱۳۱۲ لمريز کال] کې وفات شوی دی. مستغني په پښتو او دري ژبو شعرونه ويلي. دا کار په حقيقت کې له ټولو هېوادوالو سره د هغه مينه په ډاگه کوي. ارواښاد مستغني په دغه شعر کې علم ستايلي او د اوسنۍ نړۍ ټول پرمختگونه او برياوې يې د علم له برکته گڼلي دي. هغه علم او د علم زور او قوت ستايي او بې علمي او ناداني غندي. د هغه دا شعر موږ ته ستر پېغام دی. ښايي عمل پرې وکړو او د علم د ترلاسه کولو لپاره شپه او ورځ زيار وکارو.

زده کوونکي دې پورته شعر د هر بیت متن په جلا جلا توگه شرحه کړي.

۱. آیا د پټو سترگو تقلید د یوه ملت د پرمختگ سبب کېدای شي؟

۲. د لوېدیځ هېوادونو د پرمختگ او قوت سبب څه دی؟

زده کوونکي دې د پوهې او ودانۍ تر منځ د اړیکو په اړه یوه مقاله ولیکي چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

د کندهار امنیتي کمربند او د زرغونې انا دريغ

د کندهار دېوال (کمربند) د هېواد د تاريخ يو ځانگړی بحث دی، چې د احمد شاه بابا له زمانې سره تړاو لري. احمد شاه بابا د افغانستان له سترو واکمنانو څخه يو واکمن دی چې د خپلې پاچهۍ په لومړيو کلونو کې يې غوښتل د کندهار له ښار څخه گردچاپېره دېوال تاو کړي. زرغونه انا هغه پښتنه مېرمن وه چې د ښې ميرانې او غوره تدبير له مخې يې د دغه دېوال د جوړولو مخه ونيوله. په لاندې لوست کې به د پورتنۍ موضوع په اړه معلومات ترلاسه کړو. د احمد شاه بابا مور زرغونه نومېدله. نوموړې په زرغونې انا شهرت درلود او د افغانستان د پوهو او هوبنيارو ښځو له ډلې څخه وه.

احمد شاه بابا د پاچهۍ په اتم کال (۱۱۶۸ لمريز) په کندهار کې د مشرانو يوه جرگه جوړه کړه، چې د کندهار د نوي ښار د جوړولو په اړه خبرې وکړي. د نوي ښار د جوړولو لپاره ځای وټاکي او د ښار د دېوالونو په اړه پرېکړه وکړي.

يوه ورځ زرغونه انا جرگې ته ورغله. احمد شاه بابا له خپلې مور و پوښتل: "مورې، جرگې ته څنگه راغلې يې؟" زرغونې انا ځواب ورکړ: "اورېدلې مې دي د يو ښار د جوړولو نيت لري چې اووه دېوالونه ولري. زه راغلې يم، پوه شمه چې آیا دغه خبره رښتيا ده او جرگې دغه هوډ نيولی؟" احمد شاه بابا ځواب ورکړ: "هو کې مورې، جرگې پرېکړه کړې د نادرآباد پر ځای نوی ښار جوړ کړو چې گردچاپېره اووه دېوالونه ولري. هغه به د افغانستان پلازمېنه وي او هلته به ژوند کوو." زرغونې انا خپل زوی او د جرگې غړيوته وويل: "هېواد، ښار او خلک د غيرتي خلکو په همت

ساتل کېږي، نه په لوړو ديوالونو. که غيرتي سړي شتون ولري، خلک که څه هم په کېږديوکې ژوند وکړي، کولای شي خپل هېواد وساتي او که غيرت نه وي په اوو دېوالو څه، چې په سلو دېوالونو سره هم نشي کولای خپل هېواد وساتي. بې ځايه ځوانان مه ستړي کوي، داسې ښار جوړ کړئ چې يوازې يو دېوال ولري او خلک پکې ژوند وکړي. د هېواد ساتنه د مېړنيو همت ته پرېږدئ. " د زرغونې انا دا خبرې احمد شاه بابا او د جرگې غړو ومنلې او پر پخوانۍ پرېکړه يې بيا کتنه وکړه. احمدشاه بابا د کندهار نوي ښار جوړ او د خپلې مور د سپارښتنې پر بنسټ يې يوازې يو امنيتي دېوال جوړ کړ.

له دغې تاريخي کيسې څخه ښکاري افغانانو د تاريخ په اوږدو کې داسې مېړني مشران درلودل چې تر قيامته به د هغو په کړنو زموږ ولسونه وياړي. له خپل مسلمان ولس سره د هغوی بې کچې مينې، هغوی د مشرتابه تر ټولو لوړ پوړ ته رسولي وو، عملاً يې خلکو ته ښوولې وه چې د قام د مشر په توگه هغوی ټول هېواد ته د خپل کور او د هېواد ټولو وگړو ته د خپلو وروڼو او خویندو په سترگه گوري.

هغوی د ښکمرغۍ لپاره داسې فکر کوي لکه پلار يا مور چې د خپلو اولادونو په اړه فکر کوي او په دغه ډگر کې د نارينه وو تر څنگ د نامتو اتلو افغان مېړنو تاريخي کړنې هم د تاريخ په پاڼو کې له ورايه ځلېږي.

حقيقت دادی چې اتلولي او مېړانه په نارينه يا ښځې پورې تړلې نه ده. په دغه برخه کې بايد د خپلو تاريخي مېندو او پلرونو تاريخ په غور ولولو او د ژوند په چارو کې د هغوی پر پل، پل کېږدو. هغه چا، چې د ځمکې پر لويه برخه حکومت کاوه، تر واک لاندې سيمو کې يې سوله، امنيت او ورورولي ټينگه وه. اصلي لامل يې دا و چې له خپل مسلمان ولس سره يې رښتيني مينه لرله. په همدغه رښتيني مينه يې د خپل هېواد ټول وگړي يو شان پالل، د هغوی د گټو د ساتلو او زيانونو د مخنيوي لپاره يې شپه او ورځ هڅې کولې. د هغوی د بري راز په همدغو چارو کې نغښتی و.

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي. لومړۍ ډله دې د احمد شاه بابا او دويمه ډله دې د هغه د مور زرغونې انا په اړه په خپلو کې خبرې وکړي او دواړه ډلې دې خپل معلومات ټولگيوالو ته بيان کړي.

- ۱- احمد شاه بابا په کوم نيت د کندهار تر ښار د دېوال چاپېرولو هوډ کړی و؟
- ۲- زرغونې انا د څه لپاره ددغه دېوال جوړولو مخالفت وکړ؟
- ۳- ملي مشران ښايي د خلکو پر وړاندې څنگه چلن ولري؟

زده کوونکي دې د ملي مشرتابه د اخلاقو او ورځني چلن په اړه معلومات راټول او وليکي او په راتلونکي درسي ساعت کې دې له ټولگيوالو سره شريک کړي.

د شهیدانو یاد

شهید چاته ویل کېږي او له کوم مقام څخه برخمن وي؟

د شهیدانو په اړه زموږ دنده څه ده؟

د شهیدانو یاد او د هغوی د کړنو او سرښندنو یاد ساتل، د نن او سبا نسل ته څه گټه لري؟
د غه لوست د شهیدانو او د هغوی د مقام په اړه دی. په دغه لوست کې به د پورتنیو پوښتنو ځوابونه
ومومو.

شهید هغه چاته ویل کېږي چې د الله ﷻ د رضا د لاسته راوړلو لپاره او د اسلام د سپېڅلي دین او
د هغه د حکمونو او ارزښتونو د ساتلو په لاره کې یې ژوند له لاسه ورکړی وي.
د اسلام حکمونه او ارزښتونه ټول د بشریت په خیر او گټه او د انسانانو بریالیتوب او خلاصون په
هغو کې نغښتی دی، ځکه ویلای شو چې شهید د لوړو انساني موخو او ارمانونو او بشري ټولني
او خلکو ته د چوپړ لپاره سر و نه بنډلي او ځانونه یې قربان کړي دي. شهید هغه ډیوه ده، چې په
خپله سوځي، خو ټولنه او نړۍ رڼا کوي.

د اسلام له نظره شهید ډېر لوړ مقام لري. په قرآني آیتونو او نبوي حدیثونو کې په وار وار د شهید د
مقام او د الله ﷻ په دربار کې د هغه د لوی ثواب یادونه شوې ده.

د قرآني آیتونو او نبوي حدیثونو پر بنسټ، شهیدان په حقیقت کې ژوندي دي او نه ښایي
هغوی مړه ویل شي. الله تعالی ﷻ د شهیدانو په اړه فرمایي:

﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَمْوَاتٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ - بقره: ۱۵۴ {

ژباړه: يعنې تاسو هغوی ته چې د الله ﷻ په لاره کې وژل شوي، مړه مه وايئ، ځکه هغوی ژوندي دي او تاسو نه پوهېږئ.

گران افغانستان د شهيدانو هېواد او زموږ ملت شهيد پالونکی ملت دی. افغان ولس د دين، ناموس، خاورې، خپلواکۍ او آزادۍ د ساتلو لپاره هر مهال قربانۍ ورکړې او د دغه سپېڅلي ارمان د تر لاسه کولو لپاره يې په زرگونو شهيدان ورکړي دي.

کله که زموږ هېواد د پرديو تر اشغال او يرغل لاندې راغلی او زموږ دين، ناموس، خپلواکي او آزادي له گواښ سره مخامخ شوې، د افغانستان غيرتي ولس د جهاد او مبارزې مورچل ته دانگلي او په دغه لاره کې يې خپل مال او سرونه قربان کړي دي. د بېلگې په توگه د افغان - انگليس په دريو جگړو کې چې پر افغانستان د انگرېزانو له خوا يرغل شوی او انگلستان زموږ د هېواد د اشغال هوډ کړی و، زموږ غيرتي ولس په مېړانه د بې شمېرو قربانيو او ډېرو شهيدانو په ورکولو غليم ته ماتې ورکړې او د هېواد استقلال يې لاسته راوړی دی.

همدا راز د ۱۳۵۷ لمريز کال د غويي د اوومې نېټې له خونړۍ کودتاه وروسته زموږ د مسلمانو خلکو دين او سپېڅلي ارزښتونه تر گواښ لاندې راغلل. د وخت کمونستي حکومت د الحاد (بې دينۍ) او مارکسېزم د خپرولو او زموږ د خلکو، په تېره بيا د علماوو، پوهانو او د هېواد د فکر خاوندانو پر وژنو پيل وکړ او پر افغانستان يې د سوسيالستي شوروي اتحاد د يرغل لاره هواره کړه. د افغانستان مسلمان ملت د کمونستي الحاد او د شوروي د سره پوځ د تيري پر ضد چې غوښتل يې زموږ هېواد اشغال کړي، د جهاد اعلان وکړ. په دغه سپېڅلي جهاد کې چې تر يوې لسيزې ډېر اوږد شو، تر دوو ميليونو زيات هېوادوال د نارينه وو، ښځو، ماشومانو، ځوانانو او سپين ږيرو په گډون شهيدان شول. کابو د افغانستان لوېشت لوېشت خاوره د سپېڅلي جهاد د شهيدانو په وينو سره شوه.

زموږ د ملت د تاريخ جوړوونکي جهاد د شهيدانو په منځ کې د افغانستان ډېر ښه خلک چې پکې علماء، پوهان، استادان، روڼ اندی، سياستوال، مشران، سپين ږيري، سوداگر، محصلين،

زده کوونکي او ځوانان وو، يا له يرغلگر دښمن سره د جهاد په تاوده مورچل کې او يا هم په زندانونو او بېدياوو کې د يرغلگرو او د هغوی د برېڅو له خوا په ډېر مظلوميت سره شهيدان شوي دي.

د مجاهدينو د سربښندنو، غيرت او زموږ د گرانو شهيدانو د قربانيو په پايله کې، افغانستان د شوروي اتحاد له منگولو، اشغال او استعمار څخه خلاص او يوځل بيا د استقلال او آزادۍ خاوند شو. د افغانستان ملت تل د خپل دين او خپلواکۍ د ساتلو لپاره سربښندنو او شهادت ته چمتو دی. هر کله چې د افغانستان د خلکو پر دين، ناموس او خاوره يرغل وشي، د جهاد جنده پورته کوي. بايد ووايو چې د افغانستان خپلواکي او آزادي د تاريخ په اوږدو کې د تل لپاره د رښتینو او مؤمنو مجاهدينو د زپورتيا او شهادت زېږنده ده. هغه څه چې نن يې لرو، د شهيدانو د وینو له برکته دي. که زموږ گران شهيدان نن زموږ په منځ کې نشته، خو د هغوی د سربښندنو او اتلوليو يادول او خاطرې به د هېواد د نن او سبا د نسلونو په زړونو او ذهنونو کې تلپاتې وي.

ژوندي ولسونه کله هم خپل شهيدان او اتلان نه هېروي. د شهيدانو ياد او د خدمتونو او قربانيو درناوی د افغانستان د ملت د هوښيارۍ او د کار پر ارزښت د پوهېدلو نښه ده. له دې امله موږ د شهيدانو خاطرې ژوندۍ ساتو، ترڅو مو هېواد ژوندی پاتې شي.

د شهيدانو د ارمانونو او موخو ساتنه او د هغوی پر لارې تلل، که له يوې خوا د هغوی د مقام او لوړ موقعيت درناوی دی، له بلې خوا د رښتینې هېوادپالنې نښه ده. موږ يو ژوندی او يو موتی ملت يو، ځکه چې خپل شهيدان مو هېرکړي نه دي.

زده کوونکي دې په پنځه کسيزو ډلو ووېشل شي او په خپلو کې دې د شهيدانو د مقام او د هغوی د کارنامو په اړه خبرې وکړي. د خبرو په پای کې دې د هرې ډلې په استازيتوب يوتن د ټولگي مخې ته راشي او د مباحثې لنډيز دې خپلو ټولگيو الوته بيان کړي.

- ۱- د شهید کلمه چاته کارول کېږي؟
- ۲- د اسلام له نظره شهید کوم مقام او موقعیت لري؟
- ۳- زموږ د هېواد خپلواکي او آزادي د کومو کسانو د سربښندنو په پایله کې لاسته راغلې ده؟
- ۴- زموږ د هېواد ننني او سباني نسلونه د شهیدانو د آرمانونو پر وړاندې څه دنده لري؟

زده کوونکي دې د شهید او په ټولنه کې د هغه د مقام په اړه مقاله وليکي چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

وطن وايي

هېواد هغه ځای دی چې انسان پکې زېږېدلی او خاپوړې یې پکې کړې وي. له دې امله مینه او محبت ورسره لري.

د پردیسې او مسافرې پر مهال رنځپېرې او په آبادۍ او سمسورتیا یې خوشحالیږي او خوند ترې اخلي. هېواد یا وطن، د یوې مور په څېر په خپله مهربانه غېږ کې د خپلو بچیانو او وگړو لپاره اسانتیاوې چمتوکوي. له دې امله هېواد ته د مور خطاب کوي او هېواد هر چا ته د مور حیثیت لري. د هغه ساتنه او پالنه د هر هېوادوال ملي، انساني او اسلامي دنده ده. په دې لوست کې به زده کوونکي د هېواد د ارزښت په اړه معلومات ترلاسه کړي.

واوره ای پښتونه، زه میراث ستا د نیکویمه
ستا ښکلې زانگویم هدیره ستا د پلرویمه
خاورې مې مه بوله په ښه سترگه را ته گوره ته
خاورې که یم ستا د نیکونو د سرویمه
ښه ښایسته لعلونه سره باقوت مې په لمن کې دي
ښکلې شنه باغچه له گلو ډکه د لیدویمه
ښې سپنې خوږې یخې اوبه مې د شودو په ځای
تاسې ته درکړې مې مور د ټولو پښتنویمه
خاوره او هوا مې له غیرت او ننگه ډکه ده
وايي ننگ غیرت چې زه وږمه ستاسې د غرویمه
څښلې دي سرې وینې د اوبو په ځای چمن زما
زه ایباري شوې تل د تورو په اوبویمه
ته د سپینو تورو په رڼاکې روزل شوی یې
برق د آسمان وایې برېښنا ستاسې د چرویمه

هیر د پښتنو خوی او خصلت چې گوره نه کړې ته
 زه ساتلې تا په پښتنواله او پښتویمه
 مه ټیټوه هېشکله خپل سر د بل په منځ کې ته
 ته که وې سر لوری زه سر لوری په ملکویمه
 کلک عزم له سره تېرېدل په خپل ناموس باندې
 بنیمه پښتون ته د غیرت او ننگ زانگویمه
 څوک مې که پوره حقیقت غواړي په سندروکې
 زه ((الفت)) ستایلي په خوږو خوږو نغمویمه

لنډیز

شاعر په پورتني شعر کې په ښکلو الفاظو او جملو کې د هېواد ارزښت بيان نوي. هېواد يوازې يو موټی خاوره نه، بلکې د پلرونو او نیکونو دروند میراث دی. د هغه په زړه او لمن کې لالونه، کانونه، ښکلې چینې، یخې اوبه، ښکلې دښتې، شنه باغونه شته. تر ټولو مهم ټکی پکې له هېواد سره مینه او محبت دی. شاعر هغه ته اشاره کوي چې د هېواد پت او عزت په میراني سره وساتل شي او د سر لوری لپاره یې سربښندي ته چمتو واوسي. په شعر کې له پښتو او پښتنو څخه موخه هغو غورو خویونو او اخلاقو ته اشاره ده چې لوړ همت، هېوادپالنه، زړورتیا، غیرت، میلمه پالنه صبر او استقامت پکې نغښتي وي. افغانان له ستونزو سره روږدي دي او د زور او زر لپاره چا ته سر نه ټیټوي. کله چې د اسلام په سپیڅلي دین مشرف شول، دا خویونه نور هم پکې پیاوړي شول.

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. لومړۍ ډله دې د هېواد د شتمنيو او دویمه ډله دې د هېواد د ارزښت په اړه په خپل منځ کې مباحثه وکړې او پایله دې ټولگيوالو ته وړاندې کړي.

- ۱ - ستاسو په اند د هېواد خدمت څنگه سرته رسېدای شي؟
- ۲ - هېواد یې له اوسېدونکو څخه څه تمه لري؟ په خپله ژبه یې ووايي.
- ۳ - د هېواد په ساتنه کې د خپلو نیکونو کومې کارنامې درته په یاد دي؟

زده کوونکي دې دگل پاچا ((الفت)) په اړه مقاله چمتو او په بله ورځ دې په ټولگي کې وړاندې کړي.

د هېواد اتل، غازي محمد جان خان وردگ

زمور مېرني خاوره د نومياليو مشرانو، مجاهدينو، پوهانو، ليكوالو او شاعرانو زانگو ده. بې شمېره مشران، مجاهدين او اتلان يې په خپلې غېږ كې روزلي دي. هر يوه پر خپل مهال خپلو خلكو او خاورې ته نه هېرېدونكي خدمتونه كړي او خپل نومونه يې تلپاتې كړي دي. د هغوی پېژندل زمور د هر يوه افغان دنده ده. مور ته نښايي د هغوی كارنامې يادې وساتو او وياړ پرې وكړو. غازي محمدجان خان وردگ د نوموړو ملي اتلانو له ډلې څخه يو ملي اتل دی. نوموړي له غليم څخه د هېواد په آزادولو كې ستر رول لوبولی دی. له همدې امله يې نوم زمور د هېواد د تاريخ په زرينو پاڼو كې ليكل شوی دی.

په دغه لوست كې د غازي محمدجان خان وردگ لټه پېژندنه كوو.

محمدجان خان وردگ ولې د ملي غازيانو او اتلانو په ډله كې گڼل كېږي؟

محمد جان خان وردگ د غازي سيدال خان زوی دی او د وردگو ولايت د جغتو ولسوالۍ په بيدمشك كلي كې زېږېدلی دی. محمد جان خان وردگ د ځوانۍ پر مهال د امير شېرعلي خان په لښكرو كې شامل شو. په پوځي خدمت، نظامي دسپلين، توپ استعمالولو او نښې وپشتلو كې د وړتيا او مهارت له امله د جنرالۍ رتبې ته ورسېد.

كله چې انگرېزانو د خيبر له لارې پر افغانستان يرغل وكړ، قومونو او قبایلو له جمرود څخه تر ډكې پورې د غازي محمد جان خان تر مشرۍ لاندې سخته جگړه وكړه. هغه مهال چې امير محمد يعقوب خان په گندمك كې د فرنگيانو د برچې تر څوكې لاندې د گندمك تړون لاسليك كړ، محمد جان خان په ډكه كې په جگړه بوخت و، دربار ته راغی او له نوموړې لوظنامې سره يې خپل مخالفت څرگند كړ. د سيمې خلك يې جهاد ته راوبلل. د سيمې خلك پرې راغونډ شول، د وردگو لښكرو چې لا له وړاندې تيارې وې، د شلگر، كټواز او نورو سيمو له غازيانو سره يو ځای شوې او پر انگرېزانو د بريد لپاره د وردگو د خوات او شينيز په لارو كابل ته روان شول. د خوات په لنگر نومې سيمه كې ورسره د غازي عبدالغفور اخندزاده تر مشرۍ لاندې يو شمېر مجاهدين

يوځای شول. کله چې د ۱۸۷۹ کال د می په میاشت کې انگریزان کابل ته ننوتل، محمد جان خان وردگ له یوه ټولې عسکرو سره د کوهستان له لارې راغی او په آسمایي غره کې یې پر انگریزانو برید وکړ. له دې وروسته جرنیل محمدجان خان په غازي محمد جان خان وردگ ونومول شو. د جنگیالیو د کمښت له امله بېرته وردگو ته ستون شو. هلته یې له ملي او مذهبي مشرانو سره سلا مشورې وکړې. د یوه لوی لښکر له تیارولو وروسته د ۱۲۵۷ لمريز کال د لیندۍ په میاشت کې کابل ته راغی او پر انگریزانو یې برید وکړ او سخته ماتې یې ورکړه. د ملي مبارزینو بریدونه هومره ژور او کاري وو چې بې شمېره انگریزان یې تر خاورو لاندې کړل. د کابل په قلعه قاضي کې د محمد جان خان په مشرۍ برید د دغو سترو نظامي خوځښتونو یوه لویه بېلگه ده چې وایي انگریزانو د تینښې لاره ورکه کړې وه. د انگریزانو د ځواکونو مشر، رابرتس هر ځای له غازي محمد جان خان او وزیر محمد اکبر خان څخه سر ټکولی دی.

پر هېواد د انگریزي ښکېلاک د دویم یرغل پر مهال غازي محمد جان خان وردگ د خلکو او ولسونو په یو کولو وکړای شول، د وردگو، غزني او کابل په سیمو کې بهرنیو یرغلگرو ته غاښ ماتوونکې ماتې ورکړې.

له محمدجان خان وردگ سره د خپل ځان او خپلې کورنۍ غم نه و، بلکې د ټول ولس او خپل هېواد افغانستان غم ورسره و. هغه ته څرگنده وه چې د هېواد ننگ، ناموس، عزت، شرف او خپلواکي د ټولو افغانانو پر یووالي او یوموتې توب ساتل کېږي، له دې امله یې د ملي یووالي او د ولسونو د وحدت پر اړتیا ټینگار کاوه.

غازي محمد جان خان د ۱۲۱۳-۱۲۵۸ لمريز کلونو تر منځ ژوند کړی او د افغانستان په سیاسي تاریخ کې یې پیاوړی رول لوبولی دی. غازي محمدجان خان وردگ په همدې لار کې د شهادت لوړ مقام ته رسېدلی دی. اروا دې ښاده وي.

زده کوونکي دې د هېواد د خپلواکۍ د لارې د ملي مجاهدینو او اتلانو د سربښندنو په اړه په خپلو کې خبرې وکړي.

- ۱ - ستاسو په اند غازي محمد جان خان وردگ ولې د گندمک له تړون سره مخالفت وکړ؟
- ۲ - انگریزانو څو وارې پر افغانستان برید کړی او غازي محمدجان خان د کومې جگړې اتل گڼل کېږي؟

زده کوونکي دې د هېواد د خپلواکۍ په ساتلو کې د ولس د یووالي د اهمیت او اړتیا په اړه یوه مقاله ولیکي.

د ازادۍ او خپلواکۍ اهميت

خپلواکي او آزادي د يوه ملت په برخليک کې څه ونډه لري؟
خپلواک ولسونه په نړۍ کې کوم دريځ لري؟
په دې لوست کې به د نورو معلوماتو تر څنګ د پورته پوښتنو ځواب لاسته راوړو.

آزادي او خپلواکي د الله ﷻ له سترو نعمتونو څخه ګڼل کېږي. خپلواکي دې ته وايي چې د يو هېواد اوسېدونکي خپل ټول سياسي، اقتصادي او فرهنگي فعاليتونه د بهرنيانو له لاسوهنې پرته د خپل هېواد د ملي ګټو، د ځمکې د بشپړتيا، ترقي او پرمختګ د سوکالي او نيکمرغۍ په پام کې نيولو سرته ورسوي.

د افغانستان آزادي خوښوونکي خلک د تاريخ په اوږدو کې د ظلم، استبداد، استعمار او تېري پر وړاندې جهاد او مقابله کړې ده او د هېواد له آزادي او خپلواکۍ څخه يې د سر او مال په بيه ساتنه کړې ده. څرګنده بېلګه يې د مقدوني سکندر، چنګيز، مغولو، انګرېزانو او په دې وروستيو کې زموږ پر هېواد د پخواني شوروي اتحاد د سره پوځ د يرغل پر وړاندې د افغانستان د خلکو مېرانه ده. افغانانو د اسلام د مابين دين د لارښوونو په رڼا او د ملي يووالي او اسلامي روحيې د ساتلو په برکت د پرديو تېري پر شا تمبولي او له خپلې خاورې څخه يې دفاع کړې ده.

د ولسونو نېکمرغي هغه مهال رامنځته کېدای شي چې هېوادونه يې سياسي او اقتصادي آزادي ولري؛ يعنې په سياسي عمل او اقتصادي فعاليتونو کې آزاد وي او د خپلواکۍ او آزادي تر سيوري

لاندې خلک خپله نېکمرغي، ترقي او پرمختگ ترلاسه کړي.
د آزادۍ او خپلواکۍ لمانځل د هېواد شهيدانو، اتلانو او سرېښندونکو ته درناوی دی، چې د هېواد لپاره يې خپل گران ځانونه قرباني کړي او راتلونکو نسلونو ته يې ستره ډالۍ، يعنې آزادې او خپلواکې په ميراث پرې ايښې ده. مور بايد د هغو د لاسته راوړنو او بریاوو ساتنه وکړو.

زده کوونکې دې په ډلو وویشل شي. هره ډله دې د لاندې یوې موضوع په اړه خبرې وکړي او پایله دې خپلو ټولگيوالو ته وويي.

– آزادي څه ته وايي؟

– آزادي د انسانانو او هېوادونو په ژوندانه کې څه ارزښت لري؟

– د هېواد له خپلواکۍ او آزادۍ څخه څرنگه ساتنه کېږي؟

۱. خپلواکې او آزادې د یوې ټولنيې په اقتصادي پراختيا کې څه ونډه لري؟

۲. د سياسي او اقتصادي خپلواکۍ ترمنځ څه اړيکه ده؟

۳. د خپلواکۍ په ساتنه کې د افغانستان د خلکو د مېړانې بېلگې بيان کړئ؟

زده کوونکي دې د آزادۍ د اهميت او ارزښت په اړه يوه مقاله وليکي.

د عینو کاریز

مېرمن عینو یوه پیاوړې او غیرتمنه مېرمن وه چې د احمد شاه بابا په عصر کې یې په کندهار کې ژوند کاوه. د دې ښځې په کړو وړو کې اسلامي ارزښتونه او افغاني غیرت ګل شوی و. زده کوونکي به په دغه لوست کې د مېرمن عینو د مېړانې، شهامت، او له هېواد سره د هغې د مینې او محبت په اړه معلومات تر لاسه کړي.

د کندهار ښار ته نژدې یوکاریز دی چې د عینو کاریز نومېږي. عینو یوه ننگیالی افغانه مېرمن وه چې د احمد شاه بابا په عصر کې یې ژوند کاوه. کوم وخت چې احمد شاه بابا د هندوستان په یوه سفر تله، نو د دې مېرمنې خاوند هم له هغه سره په عسکرو کې هغه لوري ته لاړ. کله چې افغانان له هغه سفر څخه بېرته بریالي او فاتح را وګرځېدل، نو د کندهار ښار ته نژدې دېره شول چې شپه تېره کړي او سبا د ورځې په رڼاکې په ښکاره شان او شوکت ښار ته ننوزي. د مېرمن عینو خاوند په دغه شپه په پټه خپل کور ته لاړ. د کور دروازه یې وټکوله. مېرمن عینو دروازې ته ورغله او وپې پوښتل څوک یې؟ ده ورته ځان وروپېژاند. مېرمن عینو بیا ورڅخه پوښتنه وکړه چې څنگه راغلي؟ احمد شاه بابا څه شو؟ لښکر مو بریالی شو؟

خاوند یې ورته وویل، که مو لښکر بریالی شوی نه وای، نو زه به هم تاته ژوندی نه وای راغلی، لویه سوبه مو په نصیب شوې ده... عینو بیا پوښتنه وکړه، نو ته ولې یوازې راغلي؟ نور لښکر څه شو؟ خاوند یې وویل، نور لښکر ښار ته نژدې د بابا په امر پروت دی، چې سبا د ورځې په رڼاکې ښارته ننوزي. زه ستا مینې ناقرار کړم او تر هغو د مخه راغلم، ژر دروازه راخلاصه کړه چې سره ووينو. عینو ورته وویل، ته تر چا نازولی وې چې ملګري دې پرېښودل او په پټه له ټولو څخه د

مخه شوې، ماته راغلې؟ آیا ستا نورو ملگرو ښځې نه درلودې؟ که یې په سینو کې زړونه نه وو؟ دا ټول وو، خو هغو نه غوښته چې داسې یو کار وکړي... که سبا نورې پښتنې مېرمنې خبرې شي ماته به څه وايي؟ دا ډېر لوی پېغور دی. تا ته ور نه خلاصوم، څه لار شه! هغه مهال چې د احمد شاه بابا ټول سرتیري کورونو ته راستانه شول، ته هم راتلای شی. د عینو خاوند د خپلې ننگیالی مېرمنې له پیغوره و شرمېد، بېرته لار، خو خیمې ته نژدې څوکیدارانو ونیوه او سبا ته یې د احمد شاه بابا مخې ته وروست، څوکیدار عرض وکړ چې دا سپاهي د شپې یې له اجازې کورته تللی و. احمدشاه بابا پوښتنه ځنې وکړه، عسکر چې څه لیدلي او اورېدلي وو، ټول یې ورته وویل. احمدشاه بابا د هغه د مېرمنې پر مېرانه او افغاني احساس باندې شاباسی ووايه او د هغې په درناوي یې د دې عسکر گناه هم وښله، مېرمن عینو ته یې کاریز وروباښه چې تر اوسه پورې د ((عینو کاریز)) په نامه مشهور دی، دا کاریز د کندهار ښار لمرخاته ته پروت دی.

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي، یوه ډله دې د تاریخ په اوږدو کې د افغاني میرمنو او بله ډله دې د عینو د مېرمنې او غیرت په اړه په خپل منځ کې خبرې اترې وکړي.

- ۱- مېرمن عینو د افغانستان د کوم پاچا په عصر کې اوسېدله؟
- ۲- مېرمن عینو د خپل خاوند په وړاندې څرنگه دريځ غوره کړ؟
- ۳- احمد شاه بابا د عینو د هېواد پالنې د روحیې پر وړاندې څه غبرگون وښود؟

زده کوونکي دې د منابعو او د سیمې د مشرانو په مرسته له هیواد سره د مینې په اړه یوه مقاله ترتیب او په ټولگي کې دې وړاندې کړي.

فرهنگي ميراثونه

(ملي موزيم، ملي ارشيف او ملي گالري)

په دغه لوست کې به د ملي موزيم، ملي ارشيف او ملي گالري په اړه معلومات پيدا کړو. په نوموړو ځايونو کې تاريخي آثار، ارزښتناک خطي اسناد او هنري آثار ساتل کېږي او نندارې ته وړاندې کېږي، چې زموږ د ټولني د تېرو وختونو د سياسي، اقتصادي، فرهنگي، پوځي او ټولنيزو حالاتو بيانونکي دي. دغه راز دا تاريخي آثار د فرهنگي ميراثونو په نامه هم ياد شوي دي. له دې لوست څخه به پوه شو چې دا توکي چېرته ساتل کېږي او موږ د هېواد پر وړاندې څه مسؤليت لرو؟

۱- ملي موزيم، دلرغونو آثارو زېرمه تون

د تاريخي او ارزښتناکو آثارو او توکو د ساتنې لپاره ډېر مهم ځای موزيمونه دي چې په ورته حال کې خلک د هغوی په ليدلو په مستقيمه توگه له ارزښتناکو فرهنگي ميراثونو سره آشنا کېږي. په ۱۹مه پېړۍ کې دلرغونو آثارو د ساتنې او نندارې لپاره په نړۍ کې موزيمونه جوړ شول. دکميايو او ارزښتناکو شيانو له ساتنې سره د انسانانو ذاتي تمايل، علمي پرمختگونه، له ملي هويت سره مينه او دلرغوني ژوندانه په ښه پېژندلو کې د دغو آثارو د ارزښت په اړه د خبرتيا زياتوالی هغه دلايل دي چې دولتونو او حکومتونو په دې برخه کې پاملرنه کړې. له فرهنگي مرکزونو څخه يو هم د افغانستان ملي موزيم دی. ملي موزيم په ۱۲۹۸ لمریزکال کې جوړ شوی دی چې د هېواد د تاريخي آثارو د ساتلو مسؤليت پر غاړه لري. دغه موزيم ته د کورنيو جگړو پر مهال ډېر زيانونه اوښتي او يو

شمېر توکي يې له هېواد څخه بهر ته وړل شوي وو. د افغانستان ملي موزيم د نړۍ له بېلابېلو موزيمونو څخه شمېرل کېږي او ډېر ارزښتناک تاريخي آثار لري. اوس د دغو آثارو گڼ شمېر د دولت په پاملرنه او د دوستو هېوادونو او نړيوالې ټولنې په مرسته بېرته هېواد ته راوړل شول. دغه راز د هغه ودانۍ هم د نړۍ د موزيمونو له معيارونو سره سم بېرته رغول شوې ده. ملي موزيم د کابل ښار د دارالامان په سيمه کې موقعيت لري او د افغانستان له فرهنگي او تاريخي ودانيو څخه شمېرل کېږي.

۲ - ملي ارشيف

د خطي او چاپي ارزښتناکو آثارو د ساتلو ځای د ملي ارشيف په نامه يادېږي. د اسنادو د ساتلو لپاره ارشيف د جوړېدو تاريخ تر لرغونې وخت پورې رسېږي. له هغه وخته، چې انسان د خپل ژوندانه اړوند مسایل ثبت کړل، د ساتنو په فکر کې يې ولويد. مسلمانانو په مختلفو پړاوونو کې د اسنادو د ساتلو لپاره ځايونه درلودل چې د خزینې په نامه يادېدل. په اروپا کې په منځينو پېړيو کې د دولتي سندونو او مدارکو د ساتلو لپاره ارشيفونه رامنځته شول. په ۱۷مه پېړۍ کې په اروپا کې د مهمو دولتي سندونو تنظيم دود شو او د هرې ورځې په تېرېدو سره د ملي ارشيفونو شمېر زيات شو.

په افغانستان کې ملي ارزښتناک آثار لکه فرمانونه، علمي، قلمي او نقش شوي او ميناتورې شوي علمي کتابونه او نور مهم سندونه په ملي ارشيف کې ساتل کېږي.

زموږ د هېواد ملي ارشيف په ۱۳۵۳ لمریز کال کې جوړ شوی، د کابل ښار په سالنگ واټ کې

ملي ارشيف

موقعيت لری او د افغانستان د تاريخ او فرهنگ د څېړنې ښه منبع گڼل کېږي.

په ملي ارشيف کې لاندې سندونه ساتل کېږي:

• اقتصادي او ټولنيز سندونه، لکه په ځمکو، سوداگرۍ او صنعت پورې اړوند سندونه،

- فرهنگي سندونه، لکه د علمي او فرهنگي مرکزونو په جوړولو پورې اړوند سندونه، خطي میناتورې شوي کتابونه،
- سياسي سندونه، لکه فرمانونه او ترنونه،
- شخصي سندونه، لکه خاطرې او سفر نامې.

۳_ ملي گالري، د هنري آثارو زيرمه تون

گالري يوه فرانسوي کلمه ده. په افغانستان کې هغه ځای ته ويل کېږي چې د نقاشۍ او میناتورۍ ارزښتناک کلاسيک او معاصر آثار پکې ساتل کېږي. د موزيم تابلوگانې او نور نقاشي شوې آثار د څېړونکو د څېړنې لپاره ډېر زيات ارزښت لري. په هر حال لرغوني آثار چې په ملي موزيم، ملي ارشيف او ملي گالري کې ساتل کېږي، د ټولني د سياسي، اقتصادي او فرهنگي، پوځي او ټولنيزو حالاتو د درک لپاره د څېړونکو او تاريخپوهانو د مطالعې او څېړنې لپاره اصلي منبع بلل کېږي. ملي گالري د کابل ښار په آسمایي واټ کې موقعيت لري.

د ملي گالري انځور

زده کوونکي دې په ډلو کې د دې مطالبو په هکله خبرې اترې وکړي او پاېله دې د ډلې استازی نورو ټولگيوالو ته ووايي.

- هغه آثار چې په ملي موزيم کې ساتل کېږي، بيان کړئ.
- هغه سندونه چې په ملي ارشيف کې ساتل کېږي، بيان کړئ.
- هغه آثار چې په ملي گالري کې ساتل کېږي، بيان کړئ.

۱. ولې هېوادونه موزيم لري؟

۲. ملي ارشيف ولې او څه وخت زموږ په هېواد کې جوړ شو؟

۳. آیا ملي گالري ته د هنري آثارو موزيم ويلاى شو؟

هغه پخواني آثار او سندونه، چې زموږ ملي هويت څرگندوي، د خپلو ملگرو او دوستانو په مرسته وليکئ.

د هېواد نومورکي خدمتگاران

کله چې د هېواد د خپلواکۍ په اړه خبرې اوري، آیا دې ته مو پام کړی چې دغه خپلواکي په خومره بیه د چا د جهاد او سربښندنې له امله لاسته راغلې؟ کله چې د هېواد دننه سفر کوئ، آیا په ذهن کې مو څه پېلې چې د سرکونو جوړېدل د چا د خولو د توپېدو او نه ستړي کېدونکي کار پایله ده؟ کله چې د هېواد په کوم ګوټ کې ښکلې ودانۍ وګورئ، کله مو د هغو کسانو په اړه فکر کړی چې په جوړولو کې یې شپه او ورځ زیار ګاللي. کله چې له وېرې پرته په خپلو کورونو کې سوکاله ژوند کوئ، یا په ښوونځي کې زده کړه کوئ یا په ښار کې په آزاده توګه ګرځئ راګرځئ، آیا فکر مو کړی چې دغه آرامي او امنیت چا ټینګ کړی؟ کله چې خواړه، مېوه یا سابه خورئ او خوند ترې اخلي، آیا دې ته مو پام کړی چې د هغو د کرلو، خرېبولو او د الله ﷻ د دغو نعمتونو د تیارولو زیار چا ګاللي او خولې یې توبې کړي دي؟ کله چې د ګران هېواد له ښارونو څخه په یوه پاک ښار کې ګرځئ، آیا په ذهن کې مو څه پېلې چې دغه پاکي او ښکلا د چا د کار محصول دی؟ کله چې د هېواد په یوه روغتون کې تاسې یا ستاسو له خپلوانو څخه د چا درملنه شوې او روغ شوی وي، آیا پام مو ورته کړی چې د ناروغانو د درملنې لپاره شپه او ورځ څوک زیار باسي او د شپې وینې پاتې کېږي؟

کوم کارونه چې پورته ونومول شول، ټول د افغانستان د زرګونو مخلصو او هېوادپالو بچیانو د نه ستړي کېدونکو هڅو پایلې دي چې په زړه سوي او ځان تېرېدنې د هېواد او هېوادوالو په چوپړ کې دي او په ټول وس هڅه کوي، د هېوادوالو د آرامۍ او سوکالۍ لپاره لاره هواره کړي. د هېواد امنیت، آرامي او پرمختګ د دغو نومورکو خدمتگارانو له سربښندنو پرته لاسته نه راځي.

له دې امله پر ځای ده چې د هېواد د بچیانو د رښتینو هڅو درناوی وکړو او د هغوی احسان او نیکی هېرې نه کړو.

هغه انسانان چې نورو ته خیر رسوي، د شمعي په څېر دي، په خپله سوځي، خو چاپېریال رڼا کوي. دا راز خلک د ستاینې او درناوي وړ دي.

زده کوونکي دې د هغو هېوادوالو د کارونو په اړه په خپلو کې بحث وکړي چې په خپلې سربښدنې د نورو د ژغورنې لامل شوي دي. هغه کلینر چې د سالنگ په لویه لاره کې یې ځان د موټر تر ټایر لاندې کړ او شهید شو، خو لږسگونه نور هېوادوال یې له مرگ وژغورل، د دغو ځان تېرېدونو یوه بېلگه ده.

- ۱- د هېواد خپلواکي د کومو کسانو د ځان تېرېدنو محصول ده؟
- ۲- موږ د هېواد د نومورکو خادمانو په اړه څه مسولیت لرو؟

زده کوونکي دې د هغو ارزښتمنو خدمتونو بېلگې په خپلو کتابچو کې وليکي چې د هېواد په پرمختگ او پراختیا کې اغېز لري.

عبدالرحمن پژواک

په دغه لوست کې به د هېواد د يوه سياسي، فرهنگي او ادبي شخصيت، عبدالرحمن پژواک په اړه معلومات ترلاسه کړئ.

عبدالرحمن پژواک د افغانستان د تاريخ، فرهنگ، ادب او سياست په ډگر کې يو ځلانده او لوی شخصيت دی چې په ۱۲۹۶ لمريز کال کې يې د همپشه بهار (ننگرهار) د سره رود (سرخرود) ولسوالۍ د باغبانيو د کلي په يوې روڼ اندې کورنۍ کې نړۍ ته سترگې غړولې دي. پژواک تر څلورم ټولگي پورې د خپل زېربدلو په ځای کې زده کړه وکړه. ثانوي يا منځنۍ زده کړې يې د حبيبي په لېسه کې په برياليتوب سره پای ته ورسولې او وروسته يې د کابل پوهنتون د طب پوهنځي ته لاره پيدا کړه. څرنګه چې د خپلې سليقې او مينې پر خلاف په هغه پوهنځي کې شامل شوی و، دوه کاله وروسته يې خپلې زده کړې نيمگړې پرېښودې.

ارواښاد عبدالرحمن پژواک خپل کاري ژوند د تاريخ په ټولنه کې د انگليسي ژبې د ژباړونکي په توګه پيل کړ. د دغه کار ترڅنګ يې ادبي او هنري ليکنې هم کولې او وروسته يې د مطبوعاتو په مستقل رياست کې کار وکړ. بيا د اصلاح ورځپاڼې د مسؤل مدير په توګه وټاکل شو. وروسته د باختر آژانس مشر شو او د پښتو ټولني رياست افتخاري غړی شو. ارواښاد پژواک په ۱۳۲۵ لمريز کال د ډپلوماسۍ ډگر ته راغی او په ډېره لنډه موده کې يې استعداد او کاري توان ښکاره شو.

د ملګرو ملتونو په سازمان کې يې د افغانستان د دايمي استازي په توګه اوږده موده په مينه او مسووليت

کار وکړ. د خپلې ژورې پوهې او تجربو پر بنسټ پر مهمو دندو وگومارل شو. له هغې جملې څخه د ملگرو ملتونو پر منشور د بیا کتنې د کمیسون، د بشري حقونو د کمیسون، د ملگرو ملتونو د ټولني عمومي غونډې مشري او د نامیبیا لپاره د ملگرو ملتونو د ځانگړي استازي دندې یادولای شو. په نړیواله کچه د ملگرو ملتونو د سازمانونو، لکه یونسکو، بشري حقونو او یونیسف کې د افغانستان د غړیتوب د ترلاسه کولو او په نړیوال ډگر کې د بشر د حقونو له اعلامیې سره د افغانستان د پیوستون په اړه د هغه هلې ځلې د ستاینې وړ دي.

د ملگرو ملتونو په سازمان کې د شته اسنادو پر بنسټ، پډواک د ملگرو ملتونو د برخلیک ټاکلو د حق ورکولو د طرحې نوښتگر هم بلل شوی چې ((خپل - واک)) هم ورته ویل کېږي. په بله وینا د ((خپل - واک)) حق د پډواک تر هڅو وړاندې یوازې د یوه سیاسي اصل په توگه پېژندل کېده، خو د هغه د هڅو په پایله کې د ملگرو ملتونو په منشور کې د ملتونو د مسلم حق په توگه ثبت شو.

پډواک په ۱۳۵۲_۱۳۵۶ لمریز کلونو کې په هند کې د افغانستان د سفیر په توگه دنده لرله. له ۱۳۵۷ لمریز خونړۍ کودتاه وروسته له رسمي دندو گوښه شو او د خپلې هېوادنۍ مینې پر بنسټ یې د ((انجمن حقوق بشر افغانستان)) تر نامه لاندې پټ سازمان جوړ کړ. پډواک په ۱۳۶۱ لمریز کې امریکا ته لاړ او په ۱۳۷۱ لمریز کال کې بېرته پېښور ته راغی.

له ارواښاد پډواک څخه لاندې چاپ شوي آثار پاتې دي:

کلمه داره رویی، آریانا، افسانه های مردم افغانستان کهن، پښتونستان، پیشوا، باغبان، گلهای اندیشه، بانوی بلخ، الماس ناشکن، آواره، گلهای کوهی، افسانه های مردم، حدیث خون، میهن من، احساسات و عواطف یک زن، حوض خاص او نور.

په خواشینۍ چې د هېواد نوموړی شاعر، کیسه لیکونکی او ډپلومات، عبدالرحمن پډواک د ۱۳۷۴ لمریز کال د جوزا په ۱۸مه د پنجشنبې په ورځ (۱۹۹۰ زېږدیز کال) د هجرت په چاپېریال (پېښور) کې له نړۍ سترگې پټې کړې، جنازه یې افغانستان ته راوړل شوه او په خپلې پلرنۍ هدیره کې (د سره رود، د باغیانو په کلي کې) خاورو ته وسپارل شوه.

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي . يوه ډله دې د استاد عبدالرحمن پژواک د زده کړو، دويمه ډله دې د هغه د فرهنگي او ادبي او درېيمه ډله دې د هغه د سياسي کارونو په اړه په خپلو کې خبرې وکړي او پایله دې په ټولگي کې بيان کړي.

- ۱- استاد عبدالرحمن پژواک د ملگرو ملتونو په سازمان کې کوم مهم کارونه وکړل؟
- ۲- د پژواک د ادبي او فرهنگي آثارو سرليکونه وليکئ.

زده کوونکي دې د عبدالرحمن پژواک د شخصیت په اړه يوه مقاله وليکي او په ټولگي کې دې ولولي.

د هېواد پرمختگ د هر افغان هيله ده

افغانان هېوادپال او سوله خوښوونکي خلک دي. خپل هېواد ورته گران دی او د هغه د پرمختگ او پراختيا غوښتونکي دي. د هېواد پرمختگ د هر افغان د کونښن، هڅې او زيار په واسطه په اقتصادي، سياسي، اجتماعي او فرهنگي ډگرونو کې پرمختگ رامنځته کولای شي. زده کوونکي به په دغه لوست کې له پورتنیو مطلبونو سره آشنا شي.

الف - سياسي برخه

د سياسي برخې پراختيا د سياسي نظام يوه مهمه برخه جوړوي چې د نظام د ټينگښت په برخه کې د ټولو په گډ زيار پورې اړه لري. په دې برخه کې بايد نظام داسې وده او پراختيا وکړي چې د هېواد هر افغان اوسېدونکی په خپل سياسي نظام کې خپله خپره وگوري. خپل ځان له هېواد څخه جلا و نه بولي او د هېواد په برخليک کې ځان شريک وگڼي. د هېواد زيان خپل زيان او د هېواد پرمختگ خپل پرمختگ وگڼي. د هېواد ملي گټو ته د خپلې لورې هيلې په توگه فکر وکړي او د پراختيا په لاره کې يې خپل هېڅ ډول زيار ونه سپموي.

ب- اقتصادي برخه

زموږ گران هېواد، افغانستان د طبيعي منابعو له پلوه ډېر بډاي دی او د سترې اقتصادي بډايې درلودونکی دی چې د هېواد په اقتصادي پراختيا کې اساسي او ډېر مهم رول سرته رسوي. په دې برخه کې له طبيعي منابعو او اقتصادي زېرمو څخه دې کار اخيستل په داسې ډول سرته ورسېږي چې ملي گټې، ملي اقتصاد او د عامو خلکو د ژوندانه د حالت بدلون د اقتصادي پروگرامونو په سر کې راشي. اقتصادي وده دې د افغاني ټولني د ځانگړتياوو له مخې په پام کې نيول شي، چې

هر افغان يې له گټو څخه برخمن شي، د هېواد د اقتصادي پراختيا په لاره کې ځان مسوول ويولي او احساس او باور تر لاسه کړي چې د هېواد اقتصادي پراختيا د هغو د مټو په زور او همت سره امکان لري.

ج - ټولنيزه او فرهنگي برخه

ټولنيزه او فرهنگي پراختيا د يوه هېواد په پراختيا کې مهم او بنسټيز رول لري. تر هغه چې د يوې ټولنې اوسېدونکي له ذهني او فکري پلوه بدلون و نه مومي او ځان د خپل ولس او هېواد څښتن او خدمتگار و نه بولي، ټولنيز او فرهنگي پراختيا امکان نه لري. د ټولو قومونو اوسېدونکي، افغانستان خپل ستر کور بولي او په وده او پرمختگ کې يې ونډه اخلي. افغانستان د تاريخ په اوږدو کې د بېلا بېلو بشري تمدنونو او فرهنگونو د امتزاج او يو ځای کېدو مرکز پاتې شوی چې د دې سيمې خلکو د هغو په وده، پراختيا او خپرېدو کې ارزښتناک او مهم رول سرته رسولی دی. د افغانستان حکومت او دولت دنده لري، هغه فرهنگي ارزښتونه چې له پخوا څخه مور ته په ميراث پاتې شوي، وساتي او د پراختيا په لاره کې يې هڅه وکړي. د هېواد پرمختگ ته پاملرنه او په دغه ډگر کې کار کول، د يوه هېوادپال انسان له خوښوونو څخه دي.

زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي، يوه ډله دې د اقتصادي پراختيا په هکله او بله ډله دې د پراختيا د لاملونو په اړه خبرې وکړي او پایله دې په ټولگي کې وړاندې کړي.

۱. سياسي پراختيا څه مفهوم لري؟
۲. اقتصادي پراختيا روښانه کړئ.
۳. فرهنگي او ټولنيزه پراختيا بيان کړئ.

زده کوونکي دې د افغانستان د پراختيا په هکله يوه مقاله ترتيب او په بله ورځ دې ټولگي کې وړاندې کړي.

غازي مير مسجدي خان

زموږ خاوره تل د نړۍ د سترو زبرځواکونو او گاونډيو تر بريدونو او يرغلونو لاندې راغلې ده. هره پلا يرغلگر د دغه خپلواکۍ غوښتونکي ولس له غاښ ماتوونکو ځوابونو سره مخ شوي. د ملي اتلانو نومياليتوب او زړورتيا چې د پرديو پوځونو پر وړاندې په مبارزه کې نندارې ته وړاندې شوې، د افغانستان د ټولو سوله خوښوونکو ولسونو د مينې او ملاتړ لامل گرځېدلې ده. د حق د دې لارې د اتلانو نومونه خلکو په خپلو زړونو کې ژوندي ساتلي او د راتلونکو نسلونو د وياړ او افتخار نښه بلل کېږي. مير مسجدي خان د دغو ملي اتلانو له ډلې څخه يو اتل دی چې د هغه او نورو ملي اتلانو سرښندنې له انگرېزانو څخه زموږ د هېواد د خپلواکۍ او استقلال د لاسته راوړلو لامل شوي دي. د ملي اتلانو د ژوند ليک او اتلوليو يادول موږ ته څه را يادوي؟

مير مسجدي خان د کاپيسا ولايت د کوهستان په ولسوالۍ کې نړۍ ته سترگې غړولي او هملته لوی شوی دي. د مير مسجدي خان کورنۍ د کوهستان له خواجه گانو څخه شمېرل کېږي، چې د نسب لړۍ يې د اسلام لومړي خليفه ته رسېږي.

زموږ پر خاوره د انگليسانو د لومړي يرغل پر مهال مسجدي خان په کوهستان کې و. په ۱۲۵۶ هجري کال (۱۲۱۹ هـ ش، ۱۸۴۰ ميلادي) مير مسجدي خان او سلطان محمد خان د هېواد د ملي مجاهدينو په مشرۍ امير دوست محمد خان ته چې په دغه مهال يې په تاشقرغان کې استوگنه درلوده، ليک و استاوه. د کوهستان ملي مجاهدين چمتو دي د انگليسانو پر وړاندې د خپل ژوند تر وروستۍ سلگۍ پورې وجنگېږي او جهاد ته دوام ورکړي. امير ته يې کوهستان ته د راتگ بلنه ورکړه. دا هغه مهال و چې امير دوست محمد خان د سرتېرو له کمښت څخه اندېښمن و. د دې بلنې له امله ډېر خوشال شو او د کابل په لور وخوځېد. مير مسجدي خان په ډېر اخلاص د هغه هرکلی وکړ او خپل کور ته يې بوتلو. کله چې د انگليسانو استازي، مکناتن سيمي ته د امير له بېرته راتگ او په کوهستان کې د هغه له استوگنې خبر شو، مير مسجدي خان ته يې يو ليک و استاوه او د امير دوست محمد خان د سپارلو په وړاندې يې ورته د ډېرو انعامونو او مکافاتو وړانديز وکړ او ورته يې وليکل چې که هغه تسليم نه کړي، نو کلا به يې ورته په توپونو والوزوي او دی به له زيان سره مخامخ کړي.

میرمسجدی خان د انگلیسانو دغه وړاندیز ونه مانه او نه یې له گواښ څخه وډارېده، بلکې تر پخوا یې زیات خپلو مبارزو ته دوام ورکړ. انگلیسانو یو ځل بیا هغه او د سیمې نورو مشرانو ته لیکونه واستول او د جگړې د نه کولو غوښتنه یې وکړه. انگلیسان دا پلا هم د مسجدی خان له جگړې او مقاومت سره مخامخ شول.

میرمسجدی خان د عمر تر پایه پورې د انگلیسانو پر وړاندې خپل جهاد ته دوام ورکړ او د هغوی هېڅ راز انعامونو او مکافاتو ته تسلیم نشو.

د انگلیسانو او ملي مبارزینو لومړۍ جگړه د پروان ولایت په تتم دره کې د علیخان کلا شاوخوا ونښته. انگلیسان وایي، په دې جگړه کې د هغوی توپونو ته ډېر زیان ورسېد او د ادوارډ سانول په نامه یو کپتان یې هم په دې جگړه کې ووژل شو. وروسته د ۱۸۴۰ کال د اکتوبر په ۱۲ چاریکارو ته څېرمه د میرمسجدی کلا شاوخوا د انگلیسانو او ملي مبارزینو ترمنځ یوه بله جگړه پیل شوه. میرمسجدی د نورو ملي مبارزینو په ملګرتیا پر انگلیسانو یرغل وکړ او سخته ماته یې ورکړه. په دې جگړه کې سپه سالار کاتین او رابرت ووژل شول او ډېر پوځي تجهیزات د ملي مبارزینو لاسونو ته ورغلل.

میرمسجدی خان پیاوړی جنگیالی و. هغه پر هېواد او خپلواکۍ مین و. هېڅ راز تمې او ډار له انگلیسانو سره د هغه د دښمنۍ مخه ونه نیولای شوه.

د دې زړور شخص مجاهدتونه او د پېرنگیانو په وړاندې د کوهستان، کوهدامن او نجراب د اوسېدونکو په پاڅون او پاچاهۍ ته د امیر دوست محمد خان په بېرته ورسټولو کې د هغه زیار او هڅه له هېواد سره د هغه مینه او علاقه څرګندوي. همغسې چې د هغه او د هغه د ملګرو زوروتیا ملي حماسه جوړه کړه، پر ځای به وي چې هغه د نومیالیو ملي اتلانو په ډله کې وشمېرو. میرمسجدی خان غازي د ۱۸۴۱ کال د نومبر په ۲۶ (۱۲۵۷ کال د شوال ۱۱) له تپي کېدو وروسته وفات او د چاریکارو په ده قاضي کې خاورو ته وسپارل شو.

زده کوونکي دې دیرغلګرو په وړاندې د ملي مجاهدینو د مبارزو په اړه په خپلو کې خبرې اترې وکړي.

۱ - ولې افغانان د نورو ولسونو په پرتله پر خپل هېواد د پردیو له تېرې سره حساسیت لري؟

۲ - میرمسجدی خان ولې د انگلیسانو د انعام او مکافاتو بلنه ونه منله؟

زده کوونکي دې د میرمسجدی خان د مېړانې او مبارزو په اړه یوه مقاله ولیکي.

د هېواد ځینې پوهنپال واکمنان

له پوهې سره مینه او بشري تمدن ته خدمت ښه انساني صفت گڼل کېږي. د بشر په تاریخ کې په ټولیزه توګه او د اسلامي تمدن په تاریخ کې داسې مشران تېر شوي چې د پوهې په خپرولو او د پوهانو په پاللو او ستایلو کې یې ډېرې هڅې کړي او ښه نوم یې پرېښی دی. په دغه لوست کې د افغانستان دوه مشهورې تاریخي څېرې درېښتو.

سلطان محمود غزنوي

سلطان محمود د سبکتګین زوی و چې په غزنوي مشهور دی، د نړۍ له مشهورو پاچاهانو څخه گڼل کېږي. هغه په ۳۶۲ هـ. ق کال نړۍ ته سترګې پرانستې او په ۴۲۱ هـ. ق کې وفات شوی دی. سلطان محمود غزنوي د پاچهي پر تخت له کښېناستو سره سم ورو ورو د خپلې خاورې لمن

سلطان محمود غزنوي

پراخه کړه او په نسبتاً لنډ وخت کې و توانېد لوی حکومت جوړ کړی، چې بریدونه یې دهند نیمې وچې تر زړه او منځنۍ آسیا او د هغه مهال فارس پورې رسېدلې وو.

سلطان محمود یوازې د خپل وخت لوی فاتح او تکړه سرلښکر نه و، بلکې له پوهې او ادب سره یې هم ډېره مینه لرله او په دغه لار کې یې بشري فرهنگ ته لوی خدمتونه کړي دي.

غزني د سلطان محمود پلازمېنه، د دغه مدبر او علم پالونکي پاچا په حکومت کې په یو مهم فرهنگي مرکز او د علم او ادب په زانګو بدل شوی و. د غزني ښار هغه

مهال لويې ودانې، ويالې، بازارونه، باغونه، جوماتونه او علمي مرکزونه لرل. ابوريحان البيروني، ابوالفضل بيهقي، ابو سعيد گريزي، خواجه احمد بن حسن ميمندي، ابونصر مشكان غزنوي، عنصر بلخي، فرخي سيستاني، ابوالقاسم فردوسي او نور پوهان او لوی ادیبان، چې هر یو یې د خپل وخت د علم او ادب په ډگر کې مشهور وو، ددغه علم او ادب پالونکې پاچا په زمانه کې اوسېدل.

سلطان محمود غزنوي د اسلام او افغانستان له وياړونو څخه يو وياړ دی او د علم په ډگر کې به د هغه خدمتونه هېڅکله هېر نشي.

علي شېرنوايي

علي شېرنوايي زموږ د هېواد له نومياليو وزيرانو او علمي او ادبي شخصيتونو څخه و. علي شېرنوايي په ۸۴۴ هـ.ق. کال په هرات کې، چې د تېموريانو پلازمېنه او د علم او تمدن له مهمو مرکزونو څخه و، نړۍ ته سترگې پرانستې او په ۹۰۶ هـ.ق کې وفات شو. علي شېرنوايي له هماغه وروکتوبه د علم او ادب زده کړې ته مخه کړه او د خپل وخت له نامتو استادانو څخه يې علوم زده کړل.

کله چې سلطان حسين بايقرا په ۸۷۳ هـ.ق کې پاچا شو، علي شېرنوايي يې خپل وزير وټاکه. نوايي سربېره پردې چې يو باتدبيره وزير و، د هېواد په چارو کې له پاچا سره مرسته کوله. د علم او پوهې په خپلولو او د مدرسو او علمي مرکزونو په جوړولو کې يې ارزښتناک او نه هېرېدونکي خدمتونه کړي دي.

نوايي په خپله ليکوال او شاعر و، د عالمانو او ادیبانو درناوی به يې کاوه او د علم د خاوندانو په خدمت کې يې له هېڅ کاره مخ نه اړاوه.

امير علي شير نوايي

د هرات د تېموري پاچهانو د علم پالنې او علي شېرنوايي د علمي خدمتونو په پايله کې، په ټول هېواد او په تېره بيا په هرات کې علمي او ادبي فضا او چاپېريال رامنځته شو چې د علم او ادب د سمسورتيا او پراختيا او د تاليف او څېړنې او ابتکار د زمينو د رامنځته کېدو سبب شو. له هغو مدرسو څخه چې د دغه علم پالونکي وزير په نوبت جوړې شوي، د اخلاصيه، شقائيه، خسرويه او نظاميه مدرسې يادولای شو.

د علي شير نوايي بل مهم کار د مدرسو او علمي مرکزونو،

زده کوونکو او پوهانو لپاره د اوقافو د تخصیص (پیسو) ډېرول وو. د دغو مرکزونو ملي عواید د علمي مرکزونو په جوړولو او د زده کوونکو او استادانو په لگښتونو کې لگېدل. که د یوه هېواد چارواکي له پوهې سره مینه ولري او د علم او پوهې د خاوندانو درناوی وکړي او د زده کړو او څېړنو زمینه برابره کړي، په بشپړ باور ویلای شو چې د ناپوهۍ تیاري به له منځه لاړې او هېواد به پرمختګ وکړي.

د علم پالنه او د پوهانو درناوی د هېواد پالنې له نښو څخه دي.

زده کوونکي دې د غزنویانو او تیموریانو په زمانه کې په غزني او هرات کې د علم او تمدن د پرمختګ په اړه په خپلو کې خبرې وکړي.

- ۱- سلطان محمود غزنوي څوک و؟
- ۲- د سلطان محمود غزنوي د وخت د ځينو پوهانو او ادیبانو نومونه واخلئ.
- ۳- علي شېرنوايي څوک و؟
- ۴- د پوهې او ادب په ډگر کې د علي شېرنوايي خدمتونه کوم دي؟
- ۵- د واکمن له خوا د علم پالنه د هېواد په وده او پرمختګ کې څومره اهمیت لري؟

زده کوونکي دې د هرات او غزني د فرهنگي ارزښت په اړه مقالې وليکي چې له لسو کورنیو څخه لږه نه وي.

زغم او د يو بل منل

انسان ټولنيز موجود دی، له نورو انسانانو پرته په گوبني ډول ژوند نشي کولای. ټولنيز ژوند شرايط، غوښتنې او آداب لري چې د هغو له رعايت پرته ژوند ستونزمن کېږي. د ټولنيز ژوند له غوښتنو څخه يو هم زغم او يو د بل منل دي. په دغه لوست کې به په دې اړه گټور مطالب زده کړو. زغم د ښو او انساني فضيلتونو له جملې څخه دی. څوک چې د نورو پر وړاندې له زغم څخه کار اخلي، خپل ځان او نور له ستونزو څخه ساتي.

زغم په حقيقت کې يو ډول صبر دی چې زغم لرونکی انسان يې د نورو انسانانو د ژوند د نابرابرو او ناسمو غبرگونونو پر وړاندې کوي. په دې معنا چې کله کله، يو څوک په قصدي او يا هم غير قصدي توگه بې دليله بل چاته مادي او يا معنوي زيان رسوي او د هغه د ناراحتۍ اسباب رامنځته کوي. که څه هم هغه څوک چې زيان يې ليدلی وي، حق لري قانوني مراجعو ته لار شي او هغه څوک چې تېری يې پرې کړی، د قانون منگولو ته وسپاري او خپل حق لاسته راوړي، خوښه به دا وي چې، که زيان ډېر لوی نه وي، له زغمه کار واخلي او مقابل لوری د انتقام اخيستلو له قدرت سره وښيي.

د زغم او ځان تېرېدنې بل اړخ دا دی چې په ځينو مواردو کې ډېر ځله انسان اړکېږي، چې له نورو سره يو ځای ژوند وکړي او له داسې کسانو سره تعامل وکړي چې د کړنې، عاداتو او سليقې له پلوه له ده سره اختلاف لري. دغه حالت غوښتنه کوي چې انسان د ستونزو او جگړې او اړو دورو د نه رامنځته کېدلو لپاره له صبر او ځان تېرېدنې څخه کار واخلي. د ټولنې د گډ ژوند او سولې

لپاره، ځینې چارې وزغمي چې د هغه له ذوق، غوښتنې او شخصي عاداتو سره همغږي ونه لري. زغم او ځان تېرېدنه د گټه ژوند له مهمو اړتیاوو او د هېوادپالنې له عناصرو و څخه دي. ښه سپری تل دخپلو هېوادوالو پر وړاندې له زغم او ځان تېرېدنې څخه کار اخلي او هڅه کوي د ټولنې د خلکو ترمنځ د فتنې او اړ و دور، نښتې او جگړې د رامنځته کېدو زمینه له منځه یوسي.

په هغو هېوادونو کې چې د زغم او ځان تېرېدنې فرهنگ شته، په سوله او وروړۍ کې ژوند کوي، امنیت تأمین او سیاسي، ټولنيز، او اقتصادي ثبات واکمن وي. زموږ په دیني نصوصو کې که قرآن کریم دی او که نبوي حدیثونه، په وار وار په زغم، آسانی او یو د بل په منلو ټینگار شوی دی. د قرآنکریم او نبوي سنتو له مخې یو ښه مسلمان باید د صبر، زغم، معنوي کرم او خیر غوښتنې ښه خوښه ولري.

بي له شکه د دغو خوښو لړل په ټولنه کې د صبر، ځان تېرېدنې او د زغم د فرهنگ د دود سبب کېږي او آرامي او ټولنيز ثبات رامنځته کېږي.

زده کوونکي دې په پنځه کسيزو ډلو ووېشل شي، بیا دې د زغم او یو بل ته د درناوي په اړه په خپلو کې خبرې وکړي.

۱- زغم او یو بل منل وگړي او ټولنه له کومو ستونزو ساتی؟

۲- ولې زغم تر غچ اخیستلو ښه دی؟

۳- زغم د هېواد پرامنیت او آرامۍ څه اغېز لري؟

زده کوونکي دې د زغم او یو بل ته د درناوي د گټو په اړه یوه مقاله ولیکي چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

د افغانستان جغرافيايي موقعيت او د هغه ارزښت

زموږ گران هېواد افغانستان د آسيا په زړه کې پروت او له ځانگړي ارزښت څخه برخمن دی. آیا پوهېږئ چې افغانستان په شمال، سوېل، ختيځ او لوېديځ کې له کومو هېوادونو سره گډه پوله لري؟ دا هغه مطالب او مفاهيم دي چې په اړه به يې په دغه لوست کې معلومات ترلاسه کړئ.

زموږ بنياسته او گران هېواد، افغانستان د آسيا په مرکز يا زړه کې پروت دی. شمال لور ته يې ازبکستان، تاجکستان او ترکمنستان، ختيځ او سوېل ختيځ لوري ته د پاکستان له اسلامي جمهوريت سره د ډيورند تپل شوې کرښه په نښه شوې چې افغان ولس هغه په رسميت نه پېژني، لوېديځ ته يې ايران او شمال ختيځ لور ته يې د چين د خلق جمهوريت پروت دی. افغانستان (۶۵۲۰۰۰) کيلو متر مربع مساحت لري.

افغانستان د همدغه مهم جغرافيايي موقعيت له مخې د تاريخ په اوږدو کې له ځانگړي ستراتيژيک ارزښت څخه برخمن دی او د مرکزي آسيا، سوېلي آسيا او منځني ختيځ ترمنځ د تمدنونو او د فرهنگونو د يو ځای کېدلو او جلا کېدلو د سيمې په توگه يې د سيمې د هېوادونو په اقتصادي، سياسي ټولنيز او فرهنگي ژوند کې مهم رول لوبولی دی.

دغه مهم جغرافيايي موقعيت د دې سبب شوی، چې دنړۍ د لويو توسعه غوښتونکو، لکه داريوش، کوروش، مقدوني سکندر، چنگيز او مغولو پام ځانته راواړوي.

د افغانستان د اقتصادي ارزښت په اړه له دغه ځايه معلومات پيدا کولای شو، چې دغه هېواد د

ورېښمو د لویې سوداګریزې لارې په اوږدو کې پروت و، له منځنۍ آسیا نیولې د آسیا تر سویل، منځني ختیځ او اروپا پورې اوږده سیمه یې نیولې وه. همدا راز افغانستان په سیمه کې د سوداګریزو اړیکو د یو ځای کېدلو د سیمې په توګه مهم او بنسټیز رول لوبولی دی او د هندوستان د کونجې (کلی)، د تګلوري، گذرګاه، لویې لارې په نومونو یاد شوی دی.

افغانستان د مهم جغرافیایي موقعیت له امله د لویو بشري تمدنونو، لکه زردشتي، بودايي، یونان - باختري او د اسلام د ودې، پرمختګ او پراختیا په لاره کې مهم رول لوبولی دی. نن په افغانستان کې ډېر قومونه او توکمونو، لکه پښتانه، تاجک، ازبک، ترکمن، نورستاني، بلوچ، پشه یي، هزاره، عرب، ایماق، افشار او... یو د بل تر څنګ د وروڼو په شان ژوند کوي او یو واحد ملت جوړوي.

د افغانستان رسمي ژبې، پښتو او دري دي. د افغانستان د خلکو دین اسلام دی. د افغانستان پرخلکو خپل هېواد ډېر گران دی، مینه ورسره کوي او د هغه د ودې او پراختیا لپاره هاند او هڅه کوي.

زده کوونکي دې په څو ډلو ووېشل شي. لومړۍ ډله دې د افغانستان د جغرافیایي موقعیت او دویمه ډله دې د هغو د ارزښت په اړه خبرې وکړي.

۱. د افغانستان څلور خواوې بیان کړئ؟

۲. د افغانستان مساحت ووايئ.

۳. د ورېښمو لاره له کوم ځایه پیل او تر کوم ځایه رسېدله؟

زده کوونکي دې د افغانستان د جغرافیایي موقعیت او د تمدنونو په وده او انکشاف کې د هغو د ونډې د ارزښت په اړه مطالب تیار او په ټولګي کې دې ولولي.

د شوری مقام او ګټې یې

شوری او مشوره د ټولنیز ژوند له مهمو اصولو څخه یو اصل دی. د توپرونو د له منځه وړلو لپاره سمې پرېکړې ته رسېدل په ډېرو حالاتو کې مشورې ته اړتیا رامنځته کوي. په مهمو پېښو کې چې د خلکو او هېواد له برخلیک سره تړاو لري، باید د ولس رایې ته مراجعه وشي. په دغه لوست کې به د شوری او د هغې د ارزښت په اړه معلومات ترلاسه کړو.

شوری د اسلام په سپیڅلي دین کې له ثابتو اصولو څخه یو اصل دی او د مشورې او د کارونو په اړه د نورو د نظر پوښتلو په معنا ده. په اسلام کې د شوری پر اهمیت د ټینگار لپاره په قران کریم کې یو سورت (شوری) په نوم راغلی دی.

د قران کریم د لارښوونو پر بنسټ په کارونو کې مشوره کول د مؤمنانو له صفتونو څخه یو صفت دی. اسلام خپلو لارویانو ته امر کوي چې خپل کارونه د شوری له لارې پای ته ورسوي. الله تعالی د مؤمنانو په اړه فرمایي: {وامرهم شوری بینهم}، [ژباړه: یعنې مؤمنان خپل کارونه د شوری له لارې پای ته ورسوي].

د شوری دایره له کورنۍ پیلېږي، په تدریجي ډول پراخېږي او د ولس او حکومت تر اړوندو موضوعاتو پورې رسېږي.

د کورنۍ غړي باید د مشورې له لارې خپلې ستونزې هوارې کړي او د کلي او سیمې ستونزې باید د کلي او خلکو د مشورې له لارې حل شي. په همدې توګه باید د ولسوالۍ او ولایت د مهمو پرېکړو په اړه د خلکو نظر واخیستل شي. په مهمو او ملي برخلیک جوړونکو مسایلو کې سمو او ګټورو پرېکړو ته د رسېدلو لاره یوازې د شورا او خلکو د رایې اخیستلو له لارې شونې وي. د شورا د اصل پلي کول نه یوازې سمې او معقولې پرېکړې ته د رسېدلو لامل کېږي، بلکې په دغو پرېکړو کې د خلکو مرسته او ملاتړ هم ځانته جلبوي.

بايد پوه شو چې د شورا په نشتوالي کې د ټولو خلکو پر برخليک د يوه سړي نظر او استبداد حکومت کوي او د زور واکي، خپلسري او ځينو خلکو د طغيان او سرغړونې لار هوارېږي او ټولنه او هېواد د تباهي او ضعف په لور ځي.

هرڅومره چې په ټولنه کې د شورا اصل ټينگ وي او په پلي کولو کې يې ډېرې هڅې وشي، په هماغه کچه ولس او هېواد له ځواک، ټولنيز، سياسي او اقتصادي ثبات څخه برخمن کېږي.

په ټولنه او کورنۍ کې يو آرام او نېکمرغه ژوند ته د رسېدو لپاره لازم دي په کور، دفتر، کلي او ښار او د دولت او د حکومت په چارو کې د شورا اصل په يو ټوليز فرهنگي اصل واړول شي.

له هر ډول استبداد سره مبارزه او د شورا پر اسلامي او انساني اصل پابندي له هېواد او ولس سره د مينې معنا لري. په مختلفو ډگرونو کې د يوه پياوړي او پر مختللي افغانستان د شتون لپاره په ټولو اړخونو کې د شوري د اصل پلي کېدل او په پام کې نيول لازم دي.

راځئ د شوري عملي کول له کور، ښوونځي او ټولگي څخه پيل کړو او خپلې ټولې پرېکړې د شوري له لارې ونيسو.

زده کوونکي دې په پنځه کسيزو ډلو ووېشل شي او د شوري دگټو او د استبداد له زيانونو څخه دي يو لست جوړ کړي.

۱. شوري څه ته وايي؟
۲. د اسلام له نظره شوري څه اهميت لري؟
۳. که شوري نه وي، د هغې پرځای څه شی واکمن کېږي؟
۴. ولې د شوري پر اصل ټينگار د هېواد په استقرار او ثبات کې رول لري؟

زده کوونکي دې د شورا او د هغې دگټو په اړه يوه مقاله وليکي چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

د گران هېواد د رښتینو خدمت کوونکو یاد

داکتر عبدالوکیل

محمود طرزی

آیا کله مو سوچ کړې، هغه پرمختګ چې په گران هېواد کې یې گورو، څنگه لاسته راغلی او چا د هغې په معنوي او مادي ودانولو کې ونډه اخیستې ده؟

په دغه لوست کې هڅه کوو د هېواد ځینې رښتیني او مخلص خدمت کوونکي زامن وپېژنو. د هېوادونو پرمختګ داسې کار نه دی چې په څو کلونو کې سرته ورسېږي. د یوه هېواد معنوي او مادي ودانول ډېر وخت ته اړتیا لري او د څو نسلونو د پرله پسې هڅو پایله ده.

هېواد د یوه لوی کور په شان دی. د کور ټول غړي، لوی او واړه د هغه د ودانولو لپاره کار کوي. په پای کې د دغې ودانۍ قوت او بنایست د هغو کسانو د نه ستړي کېدونکو هڅو او زیار پایله ده چې د هغه په ودانولو کې یې ونډه اخیستې او د دغه لوی کور، یعنې هېواد د جوړوونکو حیثیت لري. هغوی هر یو په خپل وخت او د خپلې کاري وسې تر بریده زموږ د هېواد د سمسورتیا او پرمختګ لپاره کار کړی دی. چا د ښوونې او روزنې په برخه کې، چا د کرنې په برخه کې، چا علمي او څېړنیز مهم کارونه سرته رسولی او د پوهنتونونو او لوړو زده کړو او علمي څېړنو په برخه کې یې کار کړی، ځینو هم په نورو ډگرونو کې لکه دین، سیاست، اقتصاد، ښار جوړولو، فرهنگ او داسې نورو برخو کې ښکاره او د پام وړ لاسته راوړنې لرلې دي.

د هېواد د دغو خدمت کوونکو یاد، د هغو د ارزښتمنو کارونو ستاینه، د هغوی د کارونو پر ارزښت پوهېدنه، هغوی ته زموږ د وفادارۍ او درناوي نښه ده. دغه کار زموږ د نننيو او سبا نیو نسلونو له شرعي او ملي د نډو څخه دی.

په لاندې کرښوکې د بېلګې په توګه د هېواد هغه رښتیني خدمت کوونکي شخصیتونه په لنډه توګه

يادوو چې هر يو يې په يوه تاكلي ډگر کې ولس ته ارزښتناک او د ستاينې وړ خدمت کړی دی.

علامه محمود طرزي

علامه محمود طرزي زموږ د هېواد له مهمو شخصيتونو څخه دی چې د ژورناليزم او مطبوعاتو، بهرنيو اړيکو، دپلوماسۍ او څېړنې په برخه کې يې نه هېرېدونکي خدمتونه کړي دي. د بهرنيو چارو د وزارت فعالول او د(سراج الاخبار) د جريدې تاسيس د علامه محمود طرزي له ډېرو مهمو کارونو څخه دي.

غلام محی الدين انيس

غلام محی الدين انيس زموږ د هېواد د مطبوعاتو د ډگر مهم شخصيت و چې د انيس د ملي ورځپاڼې تاسيس د هغه له مهمو کارونو څخه گڼل کېږي.

مولوي عبدالغني

مولوي عبدالغني، چې د قلعه بلند مولوی صاحب په نامه مشهور و، زموږ د هېواد له لوړو شخصيتونو څخه و. خپل ژوند يې د شرعي علومو په تدريس کې تېر کړی او د قلعه بلند د مشهورې مدرسې په جوړولو يې ډېر پوهان روزلي او ټولنې ته يې وړاندې کړي دي.

علي احمدخان پوپل

زموږ د هېواد له علم پالونکو شخصيتونو څخه و چې د ښوونې او روزنې وزارت د مسوليت ترڅنگ يې د هېواد د پرمختيا او سمسورتيا لپاره بنسټيز کارونه سرته رسولي دي.

پوهاند عبدالحی حبيبي

پوهاند عبدالحی حبيبي زموږ د هېواد ستر شخصيت او يو پوه او پېژندل شوی څېړونکی دی چې د څېړنې او تاليف په برخه کې ډېر اثرونه لري او د هېواد علمي او فرهنگي خزانو د ښوولو په برخه کې يې ډېره موده کار کړی دی.

استاد عبدالرحيم نيازی

استاد عبدالرحيم نيازی زموږ د هېواد له نوابغو څخه و چې په خپلو علمي او ژورو وړاندوينو سره د افغانستان پر وړاندې د وخت د شوروی اتحاد ناوړو نيتونو ته څير شوی و. د دغه گواښ د مقابلي لپاره يې شپه او ورځ علمي او فکري مبارزه وکړه. د اسلامي غورځنگ په جوړولو کې يې ډېره ونډه واخيستله، چې وروسته يې زموږ پر هېواد د شوروي د وړانويکي يرغل پر وړاندې په مېړانه جهاد او مقابله وکړه.

دکتور عبدالوکيل

ارواښاد دکتور عبدالوکيل زموږ د هېواد د کرنې د ډگر له مشهورو استادانو او متخصصينو څخه و چې ټول ژوند يې په خپلو هڅو د افغانستان د کرنې په پراختيا کې تېر کړی دی. دکتور عبدالوکيل د کابل پوهنتون د کرنې د پوهنځي رئيس او استاد او د کرنې وزير په توگه د افغانستان ولس ته بنسټيز او عملي خدمتونه کړي دي. دکتور عبدالوکيل د ژوند تر وروستۍ سلگۍ پورې او په ډېرو سختو شرايطو کې د خپل ملت تر څنگ او د هېواد په چوپړ کې پاتې شو. له ټولو مادي امتيازاتو او آرام او هوسا ژوند څخه تېر شو. له جسمي ناروغۍ سره سره يې کلو او بانډو ته تگ راتگ کاوه او د غلو، دانو او سابو د نوو تخمونو د دودولو او نويو نيالگيو او مېو په راوړلو کې يې له بزگرانو سره مرسته کوله. د ډېرو ښو او گټورو مېو او سابو دودېدل چې نن په افغانستان کې دي، په تېره بيا زرد آکو، مني او الوچې د دکتور عبدالوکيل د نه ستړي کېدونکو هلو ځلو برکت دی چې د جاريه صدقې په توگه به د هغه لپاره پاتې وي.

د هېواد د ټولو ملي شخصيتونو او خدمتگارانو يادول په يو لوست کې ناشونی کار دی، له دې امله د هېواد د ځينو رښتینو زامنو نومونه چې هر يوه په خپل وار د افغانستان د پرمختگ لپاره ارزښتناک خدمتونه کړي، د بېلگې په توگه يادوو:

عبدالهادي داوي، دکتور عبدالحکيم ضيايي، شهيد انجنير حبيب الرحمن، مولانا شاه محمد رشاد، مولانا خال محمد خسته، شهيد مولوي حبيب الرحمن، پوهاند وفي الله سميعي، مولانا محمد سليم راغي، شهيد سيف الدين نصرتيار، استاد مشعل هروي، استاد برشنا، عبدالله ملکيار، غلام محمد ميمنگی، عبدالمجيد زابلي، غلام محمد غبار، شهيد ډاکټر محمد عمر، مېرمن کبرا نورزايي، شهيد سيد اسمعيل بلخي، مولوي غلام نبي کاموي، غلام سرور ناشر، مولوي

محمد ابراهيم کاموي، شهيد مولوي محمدشاه ارشاد، مولوي فضل من الله فضلي، فخرالمشايع ميگل جان آغا، شمس المشايخ مجددي، شهيد منهاج الدين گهيخ او د هېواد نور خدمتگاران. کله چې په هېواد کې گټور شيان گورو يا د مادي او معنوي پرمختگ کومه نېسه وينو او يا له کوم شته نعمت څخه گټه اخلو، بايد په ياد ولرو چې دغه څيزونه ټول زموږ د پلرونو او نیکونو د هاند او هڅو پایلې دي. موږ بايد د خپلو تېرو خدمتگارانو خدمتونه په ياد ولرو او د هغوی بڼه کارونه د خپل ژوند تگلاره وگرځوو او د بښني دعا ورته وکړو.

بڼه او هېوادپال افغان کله هم د خپل هېواد رښتيني خدمتگاران نه هېروي، ځکه د اسلام دين مسلمان ته له هغو کسانو څخه چې له ده سره يې نيکي کړې، د مننې په کولو امر کړی دی.

زده کوونکي دې له اړوند بڼار يا ولسوالۍ او ولايت څخه د هېواد د رښتینو او مخلصو خدمت کوونکو د نومونو لست جوړ او د هغوی ارزښتناک خدمتونه دې وليکي.

۱. زموږ د هېواد پرمختگ د کومو کسانو د کار پایله ده؟
۲. د هېواد د رښتینو خادمانو د خدمتونو يادول د څه شي بېلگه ده؟
۳. د هېواد زړه سواندي خدمت کوونکي پر موږ څه حق لري؟
۴. د گران هېواد د تاريخ د لسو تنو ملي شخصیتونو نومونه واخلي.
۵. دکتور عبدالوکيل څوک و او د هېواد لپاره يې کوم خدمت کړی دی؟

زده کوونکي دې د هېواد د ځينو هېوادپالو شخصیتونو په اړه يوه مقاله وليکي چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

اسلامي ورورگلوي

- ولې مسلمانان سره وروڼه گڼل کېږي؟

- د اسلامي ورورگلوي مفهوم څه شی دی؟

- له اسلامي امت سره د مسلمانانو تر او څه معنا لري؟

- زمورگران هېواد د اسلامي امت په منځ کې کوم دريځ لري؟

په دغه لوست کې به پر نورو مطالبو سربېره د پورتنیو پوښتنو ځوابونه هم پيداکړو.

الله ﷻ ټول انسانان له يوه پلار او مور په پيداکړي او د ټول بشريت اصل او نسب حضرت آدم او

حضرت حوا عليهم السلام ته ورگرځي. قرآن کریم په دې اړه فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا

خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَاتُمْ

إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ {د حجرات سورة ۱۳ آيت}

"**ژباړه:** ای خلکو! مور تاسو له يوه نر او ښځې پيداکړي ياست او تاسو مو قومونه او قبيلې گرځولي

ياست، ترڅو يو بل وپېژنئ. په رښتيا چې په تاسو کې خدای پاک ته هغه څوک نژدې دی چې ډېره

تقوی ولري."

پر انساني اړيکو سربېره، بله رېښه چې انسانان سره يوځای کوي، ديني ورورگلوي ده. اسلام د الهي

اديانو د وروستي دين په توگه په ټوله نړۍ کې خپل لارويان د ايمان او عقيدې پر بنسټ وروڼه گڼلي او

له هغوی څخه يې يو موټی امت جوړ کړی دی.

قرآن کریم د مؤمنانو په اړه، چې له يو بل سره وروڼه دي داسې فرمايلي: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾

{الحجرات: ۱۰} {ژباړه: په رښتيا چې مؤمنان سره وروڼه دي.}

بل ځای الله ﷻ مسلمانان سره يو امت گڼلی. ﴿إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ﴾

{الأنبياء: ۹۲} {ژباړه: په رښتيا چې ستاسو امت، واحد امت دی او زه ستاسو رب یم، نو یوازې زما

عبادت وکړئ.}

اسلامي ورورگلوې هماغه ژوندی ایماني روح او ساده احساسات او عواطف دي چې یو مسلمان یې د بل مسلمان پر وړاندې په زړه کې لري. ددغه روح او احساس اغېزې په خیر غوښتنې، مرستې، ملاتړ، لاسنيوي، نصیحت او گډو هڅو کې عیني انځور پیدا کوي.

د اسلامي ورورگلوې نورې پایلې د مسلمانانو په منځ کې د قومي، نژادي، ژبنیو، سیمه ییزو او ټولنیزو دريځونو د اختلافات له منځه تلل دي؛ ځکه د خلکو په منځ کې د لوړوالي معیار (تقوی) ده چې ټولې بڼېګنې او فضایل پکې نغښتي دي.

مسلمان د خپل مسلمان ورور په خوښۍ، خوښ او په غم، غمجن کېږي. د افغانستان مسلمان ملت چې د اسلام له هماغو لومړیو څخه پر دغه دین مشرف شوی او د اسلام په خپرېدو او اسلامي تمدن ته یې په خدمت کې ډېرې سربښندنې کړي، د اسلامي امت مهمه برخه جوړوي. زموږ ملت تل د نړۍ د مسلمانانو ترڅنګ ولاړ دی او ټینګ ملاتړ یې کوي، لکه د فلسطین او د مسلمانانو د لومړۍ قبلي آزادي.

د اسلامي نړۍ د مهمو موضوعگانو د اوارولو لپاره د نړۍ له مسلمانانو سره زموږ د مسلمان ولس پیوستون یوه څرګنده بېلګه ده، چې د اسلامي نړۍ له خاورې او مقدساتو څخه زموږ د ولس ملاتړ گڼل کېږي.

افغانستان د اسلامي امت په منځ کې ځانگړی دريځ لري او د اسلامي هېوادونو د همکارۍ د سازمان (O.I.C) د جوړښت له پيله د دغه سازمان غړیتوب لري، ځکه دغه سازمان د اسلامي هېوادونو د یووالي او مرستو سمبول دی.

د مسلمان شخص د هېوادپالنې له غوښتنو څخه یوه داده چې ځان د ستر اسلامي امت یوه برخه گڼي. هر هېوادپال افغان د خپل ملت ترڅنګ له اسلامي ملت سره هم مینه لري او د ټولو مسلمانانو د خیر او پرمختګ لپاره هڅې کوي.

لنډيز

بې اتفاقي د مسلمانانو د کمزورۍ لامل کېږي. له همدې امله خدای پاک مسلمانان له اختلاف څخه منع کړي او فرمايي: **﴿واعتصموا بحبل الله جميعاً و لا تفرقوا﴾** {ال عمران ۱۰۳} [ژباړه: د خدای پاک په رسی (قرآن کریم) منگولې ولگوئ او بې اتفاقي مه کوئ.]

حضرت محمد ﷺ په یو حدیث شریف کې فرمایي: [مثل المؤمنین فی توادم و تعاطفهم و تراحمهم کمثل الجسد الواحد اذا اشتکی منه عضو تداعی له سائر الجسد بالسهر و الحمی] ژباړه: مؤمنان په دوستۍ او مهربانۍ کې یو تر بله د یو تن په څېر دي، هرکله چې د تن یو غړی په رنځ اخته شي، د تن نور غړي ورسره په بې خوبي او تبه کې رنځېږي.

زده کوونکي دې د مضمون د استاد په مرسته په ډلو کې د مسلمانو ملتونو ترمنځ د وروړگلۍ په اړه بحث وکړي.

- ۱- هغه رېښه چې مسلمانان سره یوځای کوي، کومه ده؟
- ۲- د اسلامي وروړگلۍ عملي گټې او موخې کومې دي؟
- ۳- یو مسلمان د اسلامي امت د قضایاوو پر وړاندې څه دنده لري؟

د وروړگلۍ په اړه مقاله ولیکئ چې تر لسو کرښو لږه نه وي.

د چاپیریال ساتنه

زده کوونکې به په دې لوست کې د استوګنې له چاپیریال، د استوګنې د چاپیریال له مهمو پدیدو او د استوګنې د چاپیریال له ساتنې سره او د هغو په ساتنه کې د انسانانو له ونډې سره آشنا شي. د استوګنې چاپیریال د ځمکې هغه ټاکلې سیمه ده چې د انسانانو، الوتونکو او د وچې او اوبو د حیواناتو د ژوندانه د تېرولو لپاره یې مناسبه حیاتي زمینه برابره کړې ده.

د استوګنې په چاپیریال کې مهمې حیاتي پدیدې دا دي:

- د ژوندانه د دوام لپاره د یوې سیمې طبیعي موقیعت،

- د خاورې شتون،

- د تنفس لپاره د مناسب اکسیجن او هوا شته والی،

- د بېلابېلو حیواناتو شته والی،

- مطلوبه او مناسبه آب او هوا،

په طبیعت کې دغه ټولې پدیدې په متقابل ډول د ژوندانه په وده او پراختیا کې عمل کوي. انسانان د اشرف المخلوقات په توګه د دغه حیاتي سیستم په محور کې ځای لري او له هغه څخه د ګټې اخیستنې په څرنگوالي کې اساسي ونډه لري. له دې امله د انسان د استوګنې چاپیریال د ځمکې پر مخ د هر انسان لپاره د اوسېدو او روزنې اصلي ځای ګڼل کېږي، د مور په څېر یې هر یو په غېږ کې نیولی او په وده او روزنه کې یې ارزښتناکه ونډه لري. له دې امله د زېږېدو ځای او هغه چاپیریال ته درناوی چې انسان پکې ژوند کوي او له نعمتونو څخه یې ګټه اخلي، یوه اخلاقي او انساني وجیبه بلل کېږي. باید هر هېوادپال افغان د چاپیریال په ساتنه کې ځان مسؤول وګڼي.

له ککړتیا څخه د استوګنې د چاپېریال پاکوالی په درېو اصلونو باندې ولاړ دی:

• له ککړتیا څخه د هوا پاک ساتل،

• د جاري اوبو او اوبلنو (مایع) عناصرو پاک ساتل،

• له ککړتیا او زیانمنو عناصرو څخه د خاورې پاک ساتل.

باید زیاته کړو چې زموږ د ژوندانه د تنفس او پابښت لپاره د اکسیجن ګاز او پاکه فضا یو مهم رکن جوړوي، له دې پرته ژوند له منځه ځي. اړینه ده چې د ځمکې هوا د سون د توکو، د ډبرو سکرو، پلاستیک، د تیرونو او رېرونو د سوځولو له ککړو دودونو څخه ځان وساتو. گلخانه یي ګازونه، لکه کاربن ډای اکساید، کاربن مونو اکساید، متان ګاز او نور زیان لرونکي ګازونه چې له ماشینونو او کارخانو څخه وځي او هغه ګازونه چې د ځخلو له انبارونو څخه په ښارونو او کلیو کې رامنځته کېږي، باید له زیانونو څخه یې انسانان او څاروي وساتو.

د هغو ګازونو مخه نیول شي، چې د موټرو له ماشینونو او عراده جاتو څخه رامنځته کېږي او یا د خښتو له بټیو او حیواني محروقاتو څخه فضا ته داخلېږي، هوا ککړوي او د سیمې اوسېدونکي له ډول ډول ناروغیو سره مخامخوي.

هغه اوبه چې د هایدروجن او اکسیجن له ترکیب څخه جوړېږي او یوه حیاتي ماده ده، باید په مکروبونو ککړې نشي. باید د څښلو اوبه صحي وي چې په انساني او حیواني ټولنه کې د ناروغیو د خپرېدو مخنیوی وشي. د ژوندانه په دوام کې د حیاتي مادې په توګه مرسته وکړي. له دې امله اړینه ده چې جاري اوبه، د ځمکې لاندې اوبه او د ویالو او سیندونو اوبه ککړې نه کړو، پرته له دې د انسانانو او حیواناتو روغتیا ته زیان رسوي، د ناروغیو خپرېدل چټکوي او د کرنې تولیدات او د اوبو ژوي مسموم او اغېزمن کوي.

خاوره د استوګنې د چاپېریال یوه بله مهمه حیاتي ماده ده چې د انسانانو، حیواناتو او په ځنګلونو او دښتو کې د وحشي حیواناتو له ژوند سره مستقیماً اړیکې لري. حاصل ورکونکې خاوره چې په هغو کې عضوي مواد ډېر وي، په کره کې د کرنې د تولیداتو لپاره مناسب چاپېریال رامنځته کوي. کوبښن باید وکړو چې خاورې له تېزابي کېدو څخه وساتو. هغه خاوره چې د سیلابونو بهېدو ته خپرمه وي، که چېرې د هغوی مخنیوی ونشي، نو کرنیزې ځمکې به له منځه لاړې شي.

له هېوادپالنې سره په تړاو ښايي د اوبو، خاورې او هوا ارزښت درک کړو او په مجموع کې د استوګنې خپل چاپېریال له طبیعي خطرونو او ککړتیا څخه وساتو چې له یوې خوا زموږ د استوګنې

چاپېريال د ژوندانه لپاره ښه شي او له بلې خوا د يوه هېوادپال په توگه د خپلې خاورې او هوا پر وړاندې خپل مسووليت سرته ورسوو او درناوی يې وکړو.

زده کوونکې دې په دوو ډلو وویشل شي، لومړۍ ډله دې د استوگنې د چاپېريال په اړه څرگندونې وکړي او دویمه ډله دې د استوگنې د چاپېريال د مهمو حیاتي پدیدو نومونه واخلي او پایله دې په ټولگي کې وويي.

۱. خاوره د استوگنې په چاپېريال کې څه ونډه لري؟
۲. څنگه د هېواد د ککړتیا مخنیوی وکړو؟
۳. د اوبو ککړتیا د انسانانو ژوندانه ته څه ډول زیانونه رسوي؟

د حکومت پر وړاندې د خلکو د نډې

د حکومت پر وړاندې د خلکو د نډې د ټولنې د سوکالۍ او نېکمرغۍ او د وگړو گټو موخو ته د رسېدو لپاره له مرستې او کوبښنې څخه عبارت دي. خلک او حکومت له يو بل سره متقابلې اړيکې لري. حکومت د خلکو له مرستې پرته خپلې دندې او ماموریت په سمه توگه سرته نشي رسولای او خلک هم د حکومت له مرستې پرته خپل سياسي، ټولنيز، اقتصادي او فرهنگي ژوند په سمه توگه پر مخ نشي وړلای.

په دې لوست کې به د حکومت پر وړاندې د خلکو د دندو په اړه مطلب ولولو.

د نظام پر وړاندې د خلکو مهمې دندې په لاندې ډول دي:

۱. **قانون ته درناوی:** قوانينو ته درناوی په ټولنه کې د پرمختگ او امنيت لامل کېږي. قانون ته غاړه نه ايښودل بې نظامي رامنځته کوي چې په بېلابېلو برخو کې د بېوزلۍ او وروسته پاتې والي سبب کېږي او زيان يې د ټولنې ټولو خلکو ته رسېږي. که په يوه هېواد کې سم حکومت وي، خو خلک د قانون درناوی و نه کړي، هېڅ ډول بدلون، پرمختگ او اصلاحات به رامنځته نشي. په داسې دولت کې د کارونو سرته نه رسول او د قانون ماتول منځته راځي چې د خلکو خیر او گټه پکې نه وي.

۲. **له دولت څخه ملاتړ:** د دولت پر وړاندې د خلکو يوه مهمه دنده د پرديو د توطيو، دسيسو او تېريو پر وړاندې د نظام ساتنه ده. که دښمن و غواړي زموږ د نظام د نسکورولو لپاره په توطيو او جگړو لاس پورې کړي، زموږ خلک د جگړې ډگر ته راوځي او په جهاد، سرښندنو او شهادت سره له خپل حکومت او نظام څخه ساتنه کوي. د انگلستان پر وړاندې د افغانستان لومړۍ دويمه او درېمه

جگړه، د شوروي اتحاد په وړاندې جهاد او درېدل د تېري کونکو په وړاندې زموږ د خلکو د هېواد ساتنې څرگندې بېلگې دي.

۳. له دولتي ارگانونو سره مرسته: هر دولتي ارگان د ملي گټو د تامين او ساتلو لپاره رامنځته کېږي او د ټولو خلکو په خدمت کې وي. پارلمان د قانون د ترتيب او تدوين دنده لري. بېلا بېل وزارتونه د هېواد او خلکو د ترقي، پرمختگ او نېکمرغي ضامن وي. قضايي بنسټونه او ادارې د خلکو تر منځ اختلافونه او نښتې په عادلانه ډول حل او فصل کوي. پوليس کورني امنيت تامينوي. ملي اردو د هېواد د پولو دفاع او ساتنه کوي. د هېواد پر ټولو وگړو او بچيانو لازمه ده چې د خپل دولت له ادارو سره مرسته وکړي.

۴. له حکومت څخه اقتصادي ملاتړ: د خلکو بله دنده له حکومت سره له اقتصادي او مالي پلوه مرسته کول دي. حکومت د خلکو خدمتگار وي او د خپلو دندو د سرته رسولو لپاره مالي لگښت ته اړتيا لري. د دغو اړتياوو د پوره کولو لپاره پر عايداتو باندې ماليات ږدي؛ له دې امله ښايي ټول خلک په رښتيني ډول ماليه ورکړي.

۵. په لگښت کې سپما: د خلکو يوه بله دنده په لگښت کې سپما ده. خلک بايد د ډېرو اوږو، بربښنا، غوښې او نورو لومړنيو توکو په لگښت کې سپما وکړي. که چېرې د اوږو نل خلاص وي، بايد بند شي، چې د زياتو اوږو د له منځه تلو مخه ونیول شي. هغه ټولنه چې له اسراف څخه ځان ساتي له حکومت سره د غذايي توکو د تامين او د نورو اړتيا وړ توکو مرسته کوي. د کور مېرمن چې د غذايي توکو او نورو مصرفي توکو سپما کوي په حقيقت کې د کور او د هېواد له اقتصاد سره مرسته کوي.

د اسلام ستر پيغمبر، حضرت محمد ﷺ فرمايلي دي: ((ما عال من اقتصد)) ژباړه: څوک چې په لگښت کې سپما کوي، احتياج شوی نه دی.

۶. د دندې په سرته رسولو کې زيار او هڅه: د ټولنې هر وگړی دنده لري، هغه کار چې ورته وسپارل شي، په ښه توگه سرته ورسوي، مثلاً زده کوونکي چې دنده يې لوستل او زده کول دي، بايد په خپلو لوستونو کې زيار وباسي. هغه کارگر چې په فابريکه کې کار کوي، دنده لري چې د توليداتو په زياتوالي کې زړه سواندی کوښښ وکړي، چې د توليداتو لپاره د ټولنې اړتيا پوره کړي. خلک او دولت متقابلې دندې لري، له متقابلو دندو او مرستو پرته د نېکمرغه ژوند

دوام ناشونی دی.

له ښاروالۍ او خپلو ترافیک پولیسو سره ملګري واوسو. د ښار د پاکوالي په برخه کې هڅه وکړو. د خپل کور تر څنګ ونې کېښوو. د سرکونو، ویالو، پارکونو او عمومي باغونو تر څنګ خڅلې وانه چوو، بلکې په خپلو ټاکلو ځایونو کې واچوو. که چېرې ګاونډي او یا نور څوک خڅلې د کورو تر څنګ په ویالو کې اچوي، په پوره درناوي ورته باید ووايو چې خڅلې په خپل ځای کې واچوي. په باغچو، د کور او د خپل ښوونځي په شاوخوا کې ګلان وکړو او ښه څارنه یې وکړو. ونو ته زیان ونه رسوو. که موټر چلونکي واوسو، د موټر چلولو رسمي اجازه لیک واخلو. د سړک په هر ځای کې ونه درېږو، ترافیکي قوانین مراعات کړو.

زده کوونکي دي په دوو ډلو ووېشل شي. یوه ډله دې له حکومت سره د خلکو د مرستې په هکله او بله ډله دې د دولت د مسوولیتونو په هکله خبرې وکړي او پایله دې په ټولګي کې وړاندې کړي.

۱. له حکومت سره د خلکو د مالي مرستې ډېره ارزښتناکه لاره په کوم ډول سرته رسېږي؟
۲. د سپما په هکله د پیغمبر ﷺ حدیث له ژباړې سره ولیکئ.
۳. خلک باید له دولت سره څنګه مرسته وکړي؟ په دې برخه کې معلومات وړاندې کړئ.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**